

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Малацай І.В.

ДИНАСТІЯ ГАБСБУРГІВ В ІСТОРІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ НАРОДІВ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
для студентів зі спеціальності «Історія та археологія»

КИЇВ – 2017

УДК 94 (4) «12/19»

Малацай І. В. Династія Габсбургів в історії європейських народів. Навчально-методичний посібник для студентів, які навчаються за спеціальністю “Історія та археологія” (денна форма навчання). – Київ, 2017. – 86с.

У методичному посібнику на основі вітчизняної та іноземної наукової літератури і джерел пропонується короткий огляд історії королівської династії Габсбургів, що правила у країнах Центральної та Південно-Східної Європи за доби Середньовіччя і Новий час.

Посібник призначений для студентів спеціальності «Історія та археологія» (Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Рецензенти:

доктор історичних наук, професор

Вячеслав Михайлович Мордвінцев

завідувач кафедри історії Центральної та Східної Європи Київського національного університету імені Тараса Шевченка

кандидат історичних наук, доцент

Андрій Миколайович Пижик

завідувач кафедри новітньої історії України Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Рекомендовано до друку Вченою Радою історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 14 від 22 червня 2017 р.)

Зміст

Передмова. Мета та завдання навчальної дисципліни.....	4
Методичні рекомендації щодо підготовки до семінарських занять.....	8
Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи.....	11
Програма навчальної дисципліни.....	20
Структура навчальної дисципліни.....	27
Завдання з самостійної роботи.....	29
Семінарські заняття.....	30
Запитання на іспит.....	36
Довідковий матеріал.....	42
Рекомендовані джерела та література.....	82

ПЕРЕДМОВА МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Династія Габсбургів в історії європейських народів» є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр». Викладається на 3 курсі у VI семестрі в обсязі – 120 год. (4 кредити ECTS) зокрема: лекцій – 30 год., семінарів – 30 год. самостійна робота – 60 год. У курсі передбачено 2 змістових модулі та 2 модульні контрольні роботи. Завершується дисципліна – іспитом.

Згідно з Національною стратегією розвитку освіти в Україні головним завданням освіти є розвиток мислення орієнтованого на майбутнє. Серед важливих завдань Національної стратегії для вищої освіти – це розроблення стандартів зорієнтованих на компетентнісний підхід, головною метою якого є формування ключових компетентностей. Компетентнісний підхід є важливою умовою якісної освіти фахівця будь-якого профілю, у тому числі з історії. Сьогодні майбутній фахівець має володіти цілою низкою навичок, які сприятимуть його професійній діяльності. Наявність лише глибоких теоретичних знань не є запорукою успіху. Сучасний ринок праці зацікавлений у фахівцях здатних застосовувати свої теоретичні знання на практиці, освоювати та впроваджувати новітні технології, формулювати проблеми та гіпотези. Серед особистих якостей, які впливають на успішність кар'єри молодих спеціалістів, виділяють креативне мислення, вміння аргументувати свою точку зору, вміння спілкуватися, здатність до самореалізації та вдосконалення. Основними критеріями розвитку особистості в сучасному світі не є знання та навички а є компетентності.

Метою означеної дисципліни є – формування у студентів цілісних знань з історії королівської династії Габсбургів, що правила у країнах Центральної та Південно-Східної Європи за доби Середньовіччя і Новий час; усвідомлення ролі особистості в історії європейських народів; впливу політики династії на формування та становлення кожної із народностей; внутрішню і зовнішню політику

новостворених держав; розширення знань студентів про історію, географію, традиції і культуру народів, що перебували у складі імперії Габсбургів.

Завдання дисципліни – виробити у студентів вміння аналізувати й узагальнювати історичний матеріал, оцінювати найважливіші події та явища в історії європейських народів Габсбурзької імперії через призму особистісного фактору; виробити вміння знаходити, критично аналізувати, систематизувати і узагальнювати потрібну інформацію щодо історичного розвитку європейських народів та їхнього сучасного становища; сформувати навички та застосовувати набуті знання для практичного використання у майбутньому. Вивчення впливу Габсбурзької династії на долю європейських народів має значний світоглядний аспект, розширюючи загальний інтелектуальний рівень студента. У курсі пропонується забезпечити три рівні знання: морфологічний (факт), семантичний (зміст факту), прагматичний (оцінка історіографічна і власна студента).

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

- основні періоди історії у середньовічній, новій та новітній історії європейських народів, їхній взаємозв'язок з правлінням того чи іншого монарха;
- загальні закономірності та регіональну (субрегіональну) специфіку історичного розвитку територій підвладних Габсбургам у різні часи;
- історію суспільно-політичних та соціально-економічних процесів в межах Центральної та Південно-Східної Європи;
- основні риси матеріальної та духовної культури народів, що перебували під владою Габсбургів, її взаємозв'язок із світовою культурою.

вміти:

- об'єктивно і аргументовано оцінювати тенденції історичного розвитку народів під владою Габсбургів крізь призму особистісного підходу;
- працювати з комплексом нарративних, документальних і візуальних джерел;
- вести самостійні дослідження в межах дисципліни;
- застосовувати на практиці знання, отримані в процесі навчання;
- навчитися складати генеалогічні таблиці на прикладі династії Габсбургів;

- надавати кваліфіковані консультації з проблемних питань, що вивчаються в межах курсу.

Зв'язок з іншими дисциплінами: навчальна дисципліна «Династія Габсбургів в історії європейських народів» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», логічним доповненням курсу «Історія Центрально-Східної Європи» і однією з базових для вивчення таких нормативних та спеціальних дисциплін як: «Національне відродження слов'янських народів», «Історія національних символів слов'янських народів», «Історія міжнародних відносин» та ін.

Контроль знань і розподіл балів, які отримують студенти

Контроль здійснюється за модульно-рейтинговою системою. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1–7, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 8–14. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари і самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу даної частини курсу. Обов'язковим для іспиту є набрання студентами 50 балів за поточну роботу (модульний контроль 1–2)

Оцінювання за формами контролю. Оцінка успішності знань студентів здійснюється у формі поточного контролю (семінарські заняття, письмові роботи – контрольні) і підсумковий контроль (іспит). Загальна сума балів – 100 (з них: поточний модульний контроль – 60 балів, підсумковий – 40 балів).

Змістовий модуль 1 Встановлення влади династії Габсбургів у Європі у XIII- XVI ст.			Змістовий модуль 2 Зміцнення та посилення політичного впливу Габсбургів у XVII – початок XX ст.			Іспит
30 залікових балів (максимум)			30 залікових балів (максимум)			
Семінарські заняття	Самостійна робота (реферат)	Модульний контроль	Семінарські заняття	Самостійна робота (реферат)	Модульний контроль	40
15	5	10	15	5	10	

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар – це загальнонавчальна назва широко застосовуваного виду занять з різноманітних навчальних дисциплін, частіше – з гуманітарних.

Семінарське заняття є однією з найважливіших форм навчального заняття у вищому навчальному закладі, яке проводиться у формі дискусії навколо попередньо визначеної теми, до якої студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаного завдання. Семінари проводяться з основних тем навчальної програми і є ефективною формою закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях і під час самостійної роботи з навчальною і науковою літературою.

Головна мета семінарських занять – опанування студентами навчальної дисципліни, забезпечення глибокого і всебічного аналізу та колективного обговорення основних проблем курсу, навчання їх елементам творчого застосування отриманих знань на практиці.

Основними завданнями семінарських занять є:

- закріплення у студентів теоретичних знань;
- оволодіння ними науковим апаратом, навичками усного і письмового викладання навчального матеріалу;
- залучення їх до науки, наукових досліджень;
- прищеплення їм навичок творчого мислення, самостійного формулювання та висловлювання власних думок;
- захисту висунутих наукових положень та висновків;

Види проведення семінарських занять можуть бути різноманітними. Вони залежать від типу семінару, змісту і особливостей теми, складу студентів. Найбільш поширеними видами на семінарі є: розгорнута бесіда; виступи з рефератами, доповідями; диспут у формі діалогу; круглий стіл тощо.

Треба пам'ятати, що якість семінару перш за все залежить від підготовки студентів до нього, тому при підготовці до семінару кожен студент повинен уважно ознайомитися з планом, який відображає зміст чергової теми заняття; прочитати і продумати свої лекційні записи, які відносяться до теми семінару; вивчити чи

законспектувати рекомендовану літературу; скористатися при потребі консультацією викладача; скласти розгорнутий план, тези чи конспект виступу з усіх питань теми заняття.

Студентам необхідно відвідувати кожне семінарське заняття. Пропуск семінару позбавляє студента можливості усвідомити, закріпити та отримати цілісне уявлення по тій чи іншій темі. Крім того, це створює значні труднощі при підготовці до підсумкового модульного контролю.

Деякі питання роботи на семінарі:

1) переважна більшість семінарських занять проводиться у формі інтерактивної дискусії, під час якої викладач здійснює поточний контроль якості знань студентів, перевіряє виконання їх завдань самостійної роботи;

2) семінарське заняття починається вступним словом викладача, в якому він розкриває значення теми і цілі заняття, форми і методи його проведення;

3) кожному студенту необхідно постійно вдосконалювати навички володіння державною мовою, правильного вживання понять і термінів. Систематичні виступи на семінарах сприяють поповненню словарного запасу, а також вмінню лаконічно і точно висловлювати свої думки;

4) студенти повинні уважно слухати виступи своїх однокурсників і оцінювати наскільки глибоко розкриті питання. Це дає можливість кожному присутньому на семінарі висловити свою точку зору та подолати прогалини, які мали місце у відповіді. Активна участь на семінарських заняттях прищеплює навички участі у дискусії, аналізі різних точок зору, вмінню відстоювати власну позицію;

5) після закінчення виступу студента відбувається обговорення проблеми. При цьому викладач не тільки направляє обговорення на розкриття вузлових питань, але і дає змогу виступити усім учасникам семінару. Якщо ж доповідач чи інший виступаючий на семінарі припускає явні помилки, то для виключення втрати часу викладач може його зупинити і надати слово іншому;

6) завершується семінарське заняття заключним словом викладача, в якому підсумовується робота групи, аналізується ступінь розкриття теми, оцінюються всі форми участі студентів на семінарі (виступ з питання, реферат, повідомлення,

доповнення, зауваження тощо) та нараховуються рейтингові бали, а також дається завдання на наступне заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Тільки під час самостійної роботи студент має можливість розвинути пізнавальні та виконавчі здібності, пам'ять, самостійне мислення, наполегливість і, головне, виробити вміння самостійного здобуття знань.

Під час самостійної роботи краще за все проявляються індивідуальні особливості студента, його здібності та нахили.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, необхідних для вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій викладача тощо. Серед них значне місце посідає саме методичні матеріали, завдання та вказівки викладача, а також рекомендована література.

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватися у бібліотеці, навчальному кабінеті або комп'ютерному класі університету, а також у домашніх умовах.

Головне у правильній організації самостійної роботи – її планування, яке, в принципі, вже задане робочою програмою навчальної дисципліни. Приступаючи до самостійного вивчення матеріалу насамперед треба уважно ознайомитися з джерелами, що рекомендуються, розподілити питання на більш та менш складні. Виконуючи самостійну роботу студент повинен законспектувати основний зміст теми, при цьому уникаючи механічного переписування джерел та підготувати реферат з рекомендованих тем;

Самостійна робота носить виключно індивідуальний характер, однак можливе й колективне осмислення та вивчення навчального матеріалу. Однією з таких форм є проведення самостійної роботи студентів під керівництвом викладача, яке проводиться відповідно до розкладу навчальних занять, з метою підвищення рівня підготовки студентів.

Перевірка виконання самостійної роботи проводиться викладачем на семінарських заняттях, а також виноситься на підсумковий модульний контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних навчальних занять.

Обов'язковим компонентом поточного контролю з навчальної дисципліни є **підготовка рефератів** з найбільш актуальних та складних тем курсу.

Реферат не є дослівним переказом тексту підручника або навчального посібника, а являє собою одну з форм наукового дослідження на певну тему, творчо перероблену на основі знайомства зі станом сучасних наукових досліджень (науковопроблемний реферат) або виклад основних положень певних видань чи їх частин (оглядовоінформаційний реферат).

Реферат має бути виконано самостійно. Мета написання реферату полягає у набутті студентом знань, вміння та навичок працювати з науковою літературою і джерелами, самостійно аналізувати та узагальнювати матеріал, робити і формулювати власні висновки та погляди.

За допомогою рефератів студент глибше вивчає найбільш складні проблеми навчальної дисципліни, вчиться правильно оформлювати роботу та докласти результати своєї праці.

Підготовка реферату включає в себе наступні етапи:

- 1) вибір теми;
- 2) підбір і вивчення спеціальної літератури;
- 3) складання плану реферату;
- 4) викладення змісту теми;
- 5) оформлення реферату;
- 6) усний виклад реферату.

1. Вибір теми

Студент самостійно обирає тему реферату з запропонованого переліку. Допускається закріплення декількох студентів за однією і тією ж темою реферату. В такому разі на семінарських заняттях один з них доповідає, а інші виступають з

доповненнями чи уточненнями. Студент може в обсязі навчальної програми дисципліни сам запропонувати тему реферату, узгодивши її з викладачем.

Під час вибору теми студенту слід керуватися своїми інтересами до певної проблеми, можливостями підбору літератури та інше.

Роботу над рефератом потрібно починати з вивчення стосовно обраної теми конспекту лекції. Після того як загальне уявлення про обрану тему склалося, студенту слід приділити серйозну увагу підбору і вивченню джерел та літератури. Однак запропонований перелік джерел не повинен зв'язувати ініціативу студента. Він може та мусить використовувати інші роботи, самостійно підібрані внаслідок вивчення бібліографії за обраною проблематикою.

Вивчаючи ту чи іншу наукову працю, студент повинен сприймати її крізь призму тих основних проблем, що їх вирішував автор. Без усвідомлення проблеми неможливо виділити головне й істотне, важко відокремити тезу від аргументів і практично неможливо перебороти формальне ставлення до змісту досліджуваної праці.

3. Складання плану реферату

Після ознайомлення з літературою студент складає план реферату, в якому конкретизує питання обраної теми та який включає в себе:

вступ;

основну частину (виклад змісту теми);

висновки;

список використаної літератури.

Вступ є обов'язковою частиною реферату, в якому стисло обґрунтовується актуальність, наукова і практична значимість обраної теми, вказується на її місце у структурі навчальної дисципліни, формулюються цілі дослідження.

Основна частина реферату складається з розділів та підрозділів, в яких мають бути послідовно розглянуті всі питання теми. При цьому слід мати на увазі, що кількість розділів та підрозділів не регламентується, але недоцільно їх робити невеликими за обсягом. Якщо матеріал важко розбити на декілька частин через його тісну змістовну і логічну послідовність, розділ можна не розбивати на підрозділи.

При визначенні назв розділів і підрозділів необхідно знати, що назва розділу не може повторювати назву теми роботи, а назва підрозділу повторювати назву розділу.

Заключна частина реферату має містити висновки, в яких формулюються результати дослідження, оцінки проаналізованого матеріалу, висновки з досліджуваної проблематики.

Вступ і висновки реферату разом не повинні перевищувати одну чверть його обсягу.

4. Викладання змісту теми

Після підбору і вивчення літератури, визначення плану реферату слід приступити до узагальнення та систематизації зібраного матеріалу. Виклад матеріалу повинен бути чітким, логічним та послідовним. Викладати матеріал у рефераті рекомендується у безособовій формі висловлювання (наприклад, "вважаємо", "думаємо", "рачуємо" та інше). Необхідно вживати терміни, властиві даній науці, уникати не-зрозумілих понять та складних граматичних оборотів. Допускається змінювати терміни, окремі слова і словосполучення прийнятими текстовими скороченнями, значення яких зрозумілі з контексту реферату.

При використанні цитат з літературних та наукових джерел слід пам'ятати, що вони необхідні для підтвердження думки автора реферату, або ж для висловлювання своєї думки на протигагу іншій. Занадто зловживати ними не слід.

Студенту доцільно звернути увагу на такі характерні недоліки, які трапляються при написанні реферату і які можуть привести до не-задовільної оцінки:

- механічне, дослівне переписування використаної літератури;
- поверховий, не аргументований виклад основних теоретичних положень;
- невідповідність між змістом роботи та її планом;
- абстрактний виклад теми, відсутність посилань;
- недбалість і неграмотність викладу;

Отже, основними вимогами до написання реферату є вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі, логічно та

послідовно розкривати зміст теми, використовуючи при цьому сучасну наукову літературу.

5. Оформлення реферату

Студент повинен пам'ятати, що через оформлення реферату, його зовнішній вигляд, викладач формує першу думку про зміст матеріалу. Тому кожному студенту необхідно опанувати техніку й етику оформлення наукової праці та дотримуватись стандартних вимог, які висуваються щодо рефератів. Обсяг реферату має становити не менше, ніж 15 сторінок формату А4 з 1,5-ним інтервалом і розміром шрифту 14.

Важливе значення має правильне оформлення посилань на джерела та матеріали, які студент використовує при написанні реферату. Рекомендується наступний варіант оформлення посилань. Нумерація усіх посилань з визначенням номера джерела даного посилання у списку використаної літератури. У такому разі посилання подаються у квадратних дужках із зазначенням сторінки.

6. Усний виклад реферату

Після написання реферату студент повинен його зміст доповісти на семінарському занятті. Студент протягом десяти хвилин має викласти основні положення розділів та підрозділів свого дослідження, обґрунтувати наукову і значимість обраної теми. Після виступу, при необхідності, відповісти на запитання викладача та інших учасників семінару.

За результатами обговорення написаного і докладеного реферату студенту виставляється відповідна кількість балів, які враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання реферату:

- глибоке розкриття проблеми з відображенням авторської позиції - 5 балів
- тема розкрита неповно - 4-3 балів
- розкритий лише окремий аспект - 2-1 бали
- реферат не зарахований - 0 балів

Орієнтовані теми рефератів

1. Рудольф I (1218-1291) король німецької нації та «Священної Римської» імперії (1273-1291).
2. Становлення Габсбурзької династії у XIII ст.
3. Військово-політичне протистояння між Рудольфом I та Оттокар II Пржемисловичем.
4. Альберт I король німецької нації та «Священної Римської» імперії (1298-1308).
5. Альберт II (1397-1439) – король Німецький та імператор «Священної Римської імперії», король Угорщини та Чехії (1438-1439).
6. Фрідріх III (1415-1493) – король Німеччини (1440-1486), імператор «Священної Римської імперії» (1440-1493).
7. Максиміліан I (1459-1519) – король Німеччини (1486-1519), імператор «Священної Римської імперії» (1493-1519).
8. Філіпп I (1478-1506) – ерцгерцог Австрійський, король Кастілії (1504-1506).
9. Карл V(I) (1500-1558) – король Іспанії (1516-1556), король Німецький (1519-1531), імператор «Священної Римської імперії» (1519-1556).
10. Фердинанд I (1503-1564) – король Чехії та Угорщини (1526-1562), король Німецький (1531-1562), імператор «Священної Римської імперії» (1556-1564).
11. Максиміліан II (1527-1576) – король Німеччини (1562-1575), король Угорщини (1562-1572), король Чехії (1562-1575), імператор «Священної Римської імперії» (1564-1576).
12. Рудольф II (1552-1612) – король Чехії (1575-1611), король Угорщини (1575-1608), король Німеччини (1575-1612), імператор «Священної Римської імперії» (1576-1612).
13. Матіас (1557-1619) – король Чехії (1608-1618), король Угорщини (1611-1617), король Німеччини і імператор «Священної Римської імперії» (1612-1619).

14. Фердинанд II (1578-1637) – король Чехії (1617-1627), король Угорщини (1618-1625), король Німеччини (1619-1636), імператор «Священної Римської імперії» (1619-1637)
15. Фердинанд III (1608-1657) – король Угорщини (1625-1655), король Чехії (1627-1656), король Німеччини (1636-1657), імператор «Священної Римської імперії» (1637-1657).
16. Леопольд I (1640-1705) – король Угорщини (1655-1687), король Чехії (1656-1705), король Німеччини (1658-1690), імператор «Священної Римської імперії» (1658-1705).
17. Фердинанд IV (1633-1654) – король Чехії (1646-1654), король Угорщини (1647-1654), король Німеччини (1653-1654).
18. Йосип I (1678-1711) – король Угорщини (1687-1711), король Німеччини (1690-1711), король Чехії та імператор «Священної Римської імперії» (1705-1711).
19. Карл VI (1685-1740) – імператор «Священної Римської імперії», король Німеччини, король Угорщини і Чехії (1711-1740).
20. Марія Терезія (1717-1780) – королева Чехії та Угорщини.
21. Йосип II (1741-1790) – король Німеччини (1764-1790), імператор «Священної Римської імперії» (1765-1790), король Угорщини та Чехії (1780-1790).
22. Леопольд II (1747-1792) – король Німеччини, король Угорщини і Чехії, імператор «Священної Римської імперії» (1790-1792).
23. Франц (1768-1835) – король Угорщини (1792-1830), король Чехії (1792-1835), король Німеччини і імператор «Священної Римської імперії» (1792-1806), імператор Австрії ((1804-1835).
24. Фердинанд (1793-1875) – король Угорщини (1830-1848), імператор Австрії і король Чехії (1835-1848).
25. Франц Йосип (1830-1916) – імператор Австрії, з 1867 по 1916 р. – монарх Австро-Угорщини. Характеристика епохи.
26. Особистість ерцгерцога Франца Фердинанда.

27. Карл I (1887-1922) – останній монарх Австро-Угорщини (1916-1918)

28. Доля представників Габсбурзької династії у XX-XXI ст.

29. Василь Вишиваний, як військово – політичний діяч.

30. Хофбург і Шенбурнн – резиденції Габсбургів.

Модульний контроль

По завершенні вивчення кожного змістового модуля студент складає модульний контроль (МК). Участь всіх студентів в контрольному заході обов'язкова. МК проводиться у письмовій тестовій формі і виконується на останньому лекційному занятті даного змістового модуля. Максимальна кількість балів, яку можна набрати за МК: 10 балів.

Студент, який з поважної причини пропустив МК, зобов'язаний надати відповідний документ і викладач за погодженням з деканатом призначає нову дату проведення МК.

Критерії оцінювання модульного контролю у тестовій формі: 10 запитань

- а) вірна відповідь на одне запитання – 1 бал;
- б) невірна відповідь, відсутність відповіді – 0 балів.

Результати складання семестрового іспиту оцінюються за 100 бальною шкалою

Підсумковий контроль знань студентів у формі іспиту.

Іспит відбувається у письмовій формі. Екзаменаційний білет з курсу «Династія Габсбургів в історії європейських народів» містить два питання, які оцінюються від 0 до 40 балів.

Критерії оцінювання відповіді студента є наступними:

- ґрунтовна відповідь – 40 балів;
- повна відповідь з незначними помилками – 39-29 балів;
- у відповіді наявні прогалини з окремих тем дисципліни – 28- 19 балів;
- оглядова, уривчаста відповідь – 18-11 балів;
- неповна поверхова відповідь – 10 балів;
- відмова від відповіді – 0 балів

Студент, який дав повну відповідь на всі (або окремі) питання екзаменаційного білету додає у свій актив певну суму балів, яка додається до балів, набраних студентом за результатами поточного контролю.

ШКАЛА ВІДПОВІДНОСТІ

За 100-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
100-90	відмінно
89-75	добре
74-60	задовільно
59-0	незадовільно

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1

Встановлення влади династії Габсбургів у Європі у XIII – XVI ст.

Вступ. Предмет та завдання курсу (2 год.)¹

Предмет та основні завдання курсу. Актуальність і ступінь наукової розробленості проблеми. Загальна характеристика джерельної бази, літератури. Мета, методи й форми вивчення курсу. Хронологічні межі курсу. Методичні поради до вивчення питань, винесених на самостійне вивчення. Значення вивчення історії династії Габсбургів у вивченні світової та вітчизняної історії. Основні аспекти у вивченні історії становлення, посилення та занепаду династії Габсбургів та її вплив на розвиток народів Центральної Південної та Східної Європи.

Тема 1. Боротьба Габсбургів за престол (20 год.)

Перший представник роду Габсбургів Гунтрам Багатий (938 р.) правитель земель швейцарських областей Ааргау і Тургау. Баварська Східна марка під владою династії Бабенбергів. Поява назви «Остаріки» (частина Східної марки). Загасання династії Бабенбергів (1246 р.) Боротьба за владу в Австрії. Обрання чеського короля (1230-1278) герцогом Австрії. Приєднання Штірії Карінтії і частини Крайни. Швейцарське графство Габсбург. Обрання Рудольфа I Габсбурга королем Священної Римської імперії (1273-1291). Боротьба за престол Пшемисла II (Оттокара) із Рудольфом Габсбургом. Приєднання у 1280-х рр. Австрійського і Штірійського герцогства до володінь Габсбургів. Проголошення у 1282 р. земель Австрії спадковими володіннями дому Габсбургів.

¹ Значається загальна кількість годин з урахуванням лекцій, семінарських занять і самостійної роботи.

Тема 2. Політичні успіхи Габсбургів XIV – першій половині XVI ст. (14 год.)

Розширення володінь Габсбургів. Спроба приєднання землі Форарльберг. Приєднання Тіролю до володінь Габсбургів 1363 р. Приєднання частини Істрії у 1374 р. та порту Трієст 1382 р. Створення станових асамблей на приєднаних територіях.

Плани герцога Рудольфа IV (правив у 1358-1365 роках) приєднати до своїх володінь королівства Чехія та Угорщина. Намагання досягти повної незалежності від Священної Римської імперії. Заснування Віденського університету (1365 р.). Економічний розвиток австрійських земель. Запровадження 1359 р. титулу «ерцгерцог».

Обрання герцога Альбрехта V королем німецької нації у 1438 році (під ім'ям Альбрехта II). Зміцнення престижу Габсбургів. Династичні шлюби. Перехід під владу Габсбургів Чехії та Угорщини.

Коронація Фрідріха V (1415-1493) у 1452 р. імператором Священної Римської імперії під ім'ям Фрідріха III. Приєднання частини Істрії і порту Рієка (1471). Політика Фрідріха - "Вся земля підпорядкована Австрії".

Шлюб Максиміліана (1459-1519) з Марією Бургундською. Приєднання Нідерландів та Бургундії. Початок суперництва австрійських Габсбургів з французьким королівством. Приєднання земель південної Австрії.

Договір про передачу чеської та угорської корон між Максиміліаном та Владиславом II. «Шлюбна політика» Максиміліана. Шлюб Філіпа зі спадкоємицею Іспанської корони Хуаною Кастильською. Наслідки шлюбу Фердинанда Габсбурга та спадкоємиці Владислава II, короля Чехії та Угорщини. Посилення впливу Габсбурзької династії в Європі.

Реформаторська діяльність Максиміліана (реформа управління, військова).

Розвиток культури та мистецтва в межах володінь Габсбургів епохи Відродження. Діяльність Конрада Пойтінгера, Альбрехта Дюрера. Роль аристократії у розвитку мистецтва.

Обрання Карла V 1519 р. королемнімецької нації, а в 1530 р. імператором Священної Римської імперії. Поділ володінь династії Габсбургів у 1521 році: Карл V – Австрією, Богемією, Нідерландами, Іспанією та іспанськими заморськими володіннями; ерцгерцог Фердинанд – придунайськими землями – Австрія, Штирія, Каринтія, Крайна і Тіроль.

Тема 3. Приєднання Чехії та Угорщини до спадкових володінь Габсбургів. (12 год.)

Обрання герцога Альбрехта V королем німецької нації у 1438 році (під ім'ям Альбрехта II). Зміцнення престижу Габсбургів. Династичні шлюби. Перехід під владу Габсбургів Чехії та Угорщини.

Коронація Фрідріха V (1415-1493) у 1452 р. імператором Священної Римської імперії під ім'ям Фрідріха III. Приєднання частини Істрії і порту Рієка (1471). Політика Фрідріха - "Вся земля підпорядкована Австрії".

Шлюб Максиміліана (1459-1519) з Марією Бургундською. Приєднання Нідерландів та Бургундії. Початок суперництва австрійських Габсбургів з французьким королівством. Приєднання земель південної Австрії.

Договір про передачу чеської та угорської корон між Максиміліаном та Владиславом II. «Шлюбна політика» Максиміліана. Шлюб Філіпа зі спадкоємицею Іспанської корони Хуаною Кастильською. Наслідки шлюбу Фердинанда Габсбурга та спадкоємиці Владислава II, короля Чехії та Угорщини. Посилення впливу Габсбурзької династії в Європі.

Реформаторська діяльність Максиміліана (реформа управління, військова).

Розвиток культури та мистецтва в межах володінь Габсбургів епохи Відродження. Діяльність Конрада Пойтінгера, Альбрехта Дюрера. Роль аристократії у розвитку мистецтва.

Обрання Карла V 1519 р. королемнімецької нації, а в 1530 р. імператором Священної Римської імперії. Поділ володінь династії Габсбургів у 1521 році: Карл V – Австрією, Богемією, Нідерландами, Іспанією та іспанськими заморськими

володіннями; ерцгерцог Фердинанд – придунайськими землями – Австрія, Штирія, Каринтія, Крайна і Тіроль.

Тема 4. Реформація та контрреформація в межах володінь Габсбургів (12 год.)

Поширення реформаційного руху в угорських землях. Особливості реформаційного руху в Угорщині (кальвінізм і лютеранство). Поширення уніатства в Трансільванії. Причини поширення лютеранства серед словаків та німців. Опір Габсбургів протестантизму в межах угорських володінь. Проголошення католицизму офіційною релігією Угорщини. Утиски протестантів з боку влади. Гуситський рух в Чехії. Поширення Реформації в Австрії. Видання та поширення полемічної літератури. Використання магнатами релігійного протистояння у боротьбі за владу. Анабаптистський рух (меноніти). Поширення реформаційних ідей в Тіролі та Моравії.

Контрреформаційний рух. Причини перемоги контрреформації в межах габсбурзьких володінь: внутрішня церковна реформа, проголошена Тридентським собором; діяльність «Товариства Ісуса» (орден єзуїтів).

Політика Рудольфа II в Чеських землях. Реформи Фердинанда II (правив у 1619-1637 роках). Придушення протестантизму в Австрії. Обрання королем Чехії курфюрста Фрідріха V 1619 р. Антигабсбурзька боротьба. Наслідки битви біля Білої Гори 1620 р. для Чеського королівства. Політика понімечення. Тридцятирічна війна (1618-1648). Вестфальський мир (1648 р.) Наслідки війни для Чехії та Європи.

Змістовий модуль 2

Зміцнення та посилення політичного впливу Габсбургів у XVII – початок

XX ст.

Тема 5. Перемога Габсбургів над Османами у XVII ст. (12 год.)

Походи Османів другої половини XVII ст. у межі володінь Габсбургів. Австро-турецька війна 1662-1664 рр. Австро-турецька війна 1683-1699 рр. Облога Відня 1683 року. Ян Собеський. Війни між Австрійською та Османською імперіями. Створення «Священної ліги» проти Туреччини. Підписання Вашварської мирної угоди. Звільнення угорських земель і Буди з-під османського панування. Визнання угорським сеймом спадкового права Габсбургів на угорську корону. Похід Габсбургів на Балкани. Захоплення Євгеном Савойським Белграду у 1717 р, вторгнення до Сербії. Встановлення кордонів між Османською імперією та Габсбурзькими володіннями. Угорське королівство під владою Габсбургів. Колоніальна політика Габсбургів. Переселення сербів, румунів, німців до Південної Угорщини.

Розвиток культури мистецтва та освіти в межах володінь Габсбурзької династії. Заснування університетів у Граці (1585 р.), Зальцбурзі (1623 р.), Будапешті (1635 р.) та Інсбруці (1677 р.).

Тема 6. Імперія Габсбургів у XVIII ст. Політика «освіченого абсолютизму» (14 год.)

Правління Карла VI (1711-1740 рр.). Прагматична санкція 1713 р. Правління Марії Терезії (1740-1780 рр.) Епоха «освіченого абсолютизму». Війна за австрійську спадщину. Карл VII (1742-1745) – імператор Священної Римської імперії. Австро-пруська війна за Сілезію. Наслідки поразки для Австрії у війні. Розширення територіальних володінь дому Габсбургів. Приєднання Іспанських Нідерландів (нинішня Бельгія), провінцій в Італії (Тоскана, Ломбардія, Неаполь, Парма і Сардинія).

Участь Австрії в першому розділі Речі Посполитої (1772 р.) Приєднання князівств Освенцимське і Заторське, Південної частини Краківського і Сандомирського воєводств, Руського (без Холмської землі) і Белзького. Приєднання Буковини 1775 р., та польських територій разом з Краковом у 1795 р.

Політика та реформи Йосипа II (1780-1790). Посилення ролі центральної влади.

Особливості періоду правління Леопольда II (1790-1792). Відновлення особистої залежності в Угорщині. Відновлення свобод і конституційних прав Угорського королівства. Коронування Леопольда II за чеського короля.

Заснування у Празькому університеті кафедри чеської мови. Розвиток освіти культури та мистецтва в межах володінь Габсбургів у період «освіченого абсолютизму».

Тема 7. Габсбурзька імперія кінця XVIII ст. – першої половини XIX ст. (12 год.)

Соціально-економічне становище у межах володінь Габсбургів на кінець XVIII ст. Страта Марії Антуанетти. Австро-французька війна 1792-1815 рр. Наслідки військового протистояння для Габсбургів. Одруження Марії Луїзи з Наполеоном (1810). Повстання в Тіролі проти наполеонівських військ. Поразка австрійської армії під Асперном 1809 р. Військові перемоги ерцгерцога Карла Шварценберга. Перемога під Лейпцигом 1813 р.

Проголошення Австрійської імперії 1804 р. Припинення існування Священної Римської імперії німецької нації (1806 р.). Наслідки наполеонівських війн для Австрійської імперії. Соціально-політичне та економічне становище першої половини XIX ст. Правління Франца I (1804-1835). Внутрішня політика канцлера К. Меттерніха, його вплив на Європейську політику. Створення та діяльність регентської ради 1835 р. Фердинанд I (1793-1875). Революція в Парижі 1848 року і її відголоски у Відні, Чехії, Угорщині та італійських провінціях. Відставка К. Меттерніха. Скасування кріпосного права 1848 р. Вимоги що до проведення реформ в Австрійській імперії. Самопроголошена диктатура князя Фелікса Шварценберга. Відречення Фердинанда I. Проголошення Франца Йосипа (1848-1916). Імператором Австрійської імперії. Проголошення конституції 1848 р.

Тема 8. Австрійська імперія другої половини XIX ст. Проголошення Австро-Угорщини 1867 р. (12 год.)

Політика понімення народів Австрійської імперії. Тиск на національно-патріотичні рухи. Об'єднання Угорщини з Австрією у 1850 році в єдиний митний союз. Посилення впливу католицької церкви на освіту та культуру. Рух за національне об'єднання італійських земель. Війна 1859 р. Утворення у 1860 р. об'єданого Італійського королівства. Австро-пруська війна 1866 р. Наслідки війни для Австрії. Послаблення політичного впливу Габсбургів у Європі. Внутрішньополітична криза Австрійської імперії. Пошук шляхів виходу з кризи в Австрійській імперії. Розробка різних проектів конституцій існування двоєдиної монархії. "Компроміс" (Ausgleich) 1867 року. Створення дуалістичної Австро-Угорщини. Внутрішній устрій новоутвореної монархії. Прийняття Конституції Цислейтанії.

Соціально-економічний та політичний розвиток слов'янських народів у межах Транслейтанії та Цислейтанії. Спроби вирішення національного питання в межах імперії. Розвиток культури науки та мистецтва другої половини ХІХ початку ХХ в.

Тема 9. Австро-Угорська монархія в роки першої світової війни. Припинення існування держави Габсбургів. (12 год.)

Вбивство австрійського ерцгерцога Франца Фердинанда 28 червня 1914 р. у Сараєво. Оголошення Австро-Угорщиною 28 липня 1914 р. війни Сербії.

Згуртування політичних та національно-політичних сил Австрійської монархії на початку війни. Загострення міжнародного протистояння. Військові невдачі на початку війни. Погіршення економічного становища в Монархії. Вступ Італії 1915 р. у війну проти Австрійської монархії. Участь словенців у першій світовій війні. Територіальні претензії Румунії. Прихід до влади Карла І. Загострення внутрішньополітичного протистояння. Криза влади 1917р., скликання парламенту. Посилення позицій австрійських соціал-демократів. Вбивство прем'єр-міністра Карла Штюргка.

Поглиблення економічно-промислової кризи в Австрійській імперії. Січневий страйк робітників 1918 року. Бунт на військово-морській базі в Которі.

Зростання сепаратистських настроїв в межах імперії Габсбургів. Створення патріотичних комітетів чехо-словаків (на чолі з Томашем Масариком), поляків і південних слов'ян. Визнання державами Антанти і США емігрантських груп за уряди «де-факто». Проголошення національними радами в Австро-Угорщині про незалежність земель і територій (жовтень 1918 р.) Спроби реформування внутрішнього устрою Австро-Угорщини на принципах федералізму. Створення тимчасового уряду Німецької Австрії у Відні. Поширення соціал-демократами ідей республіканського устрою держави. Зречення Карла I титулу імператора (11 листопада 1918). Проголошення Австрійської Республіки (12 листопада 1918 р.)

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Тема	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Змістовий модуль 1				
Встановлення влади династії Габсбургів у Європі у XIII – XVI ст.				
1.	Вступ	2		
2.	Боротьба Габсбургів за престол.	4	4	12
3.	Політичні успіхи Габсбургів в XIV – першій половині XVI ст.	4	4	6
4.	Приєднання Чехії та Угорщини до Габсбурзьких спадкових володінь.	2	2	6
5.	Реформація та контрреформація в межах Габсбурзьких володінь.	2	1	6
	Модульний контроль		1	
Змістовий модуль 2				
Зміцнення та посилення політичного впливу Габсбургів у XVII – початок XX ст.				
6.	Перемога Габсбургів над Османами у XVII ст.	4	2	6
7.	Імперія Габсбургів у XVIII ст. Політика «освіченого абсолютизму»	4	4	6
8.	Габсбурзька імперія кінця XVIII ст. – першої половини XIX ст.	2	4	6
9.	Австрійська імперія другої половини XIX ст. Проголошення Австро-Угорщини 1867 р.	4	4	6

10.	Австро-Угорська монархія в роки першої світової війни. Припинення існування держави Габсбургів.	2	3	6
	Модульний контроль		1	

Загальний обсяг – 120 год.

Лекції – 30 год.

Семінарські заняття – 30 год.

Самостійна робота - 60 год.

ЗАВДАННЯ З САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1

Встановлення влади династії Габсбургів у Європі у XIII- XVI ст.

Тема 1. Боротьба Габсбургів за престол

Завдання для самостійної роботи (12 год.)

1. Історіографія теми.
2. Основні напрямки дослідження історії династії Габсбургів у сучасній історичній науці.
3. Походження назви «Австрія» (Остаріки), як частини Східної марки.
4. Приєднання Штирії Каринтії та частини Країни до спадкових володінь роду Габсбургів.
5. Приєднання Австрійського та Штірійського герцогств до володінь Габсбургів.

Тема 2. Політичні успіхи Габсбургів в XIV – першій половині XVI ст.

Завдання для самостійної роботи (6 год.):

1. Спроба приєднання земель Форельбург до спадкових володінь Габсбургів.
2. Правління Рудольфа IV.
3. Заснування Віденського університету 1365 р.
4. Діяльність Конрада Пойтінгера, Альбрехта Дюрера.
5. Роль аристократії у розвитку мистецтва

Тема 3. Приєднання Чехії та Угорщини до Габсбурзьких спадкових володінь.

Завдання для самостійної роботи (6 год.):

1. Значення результатів битви 29 серпня 1526 р. під Мохачем для Угорщини.
2. Перехід Чехії та Західної Угорщини під владу Габсбургів.
3. Похід 1529 р. Сулеймана на Відень.

Тема 4. Реформація та контрреформація в межах Габсбурзьких володінь.

Завдання для самостійної роботи (6 год.):

1. Опір Габсбургів протестантизму
2. Анабаптистський рух.
3. Причини перемоги контрреформаційного руху в межах володінь Габсбургів.
4. Причини Тридцятилітньої війни.

Змістовий модуль 2

Зміцнення та посилення політичного впливу Габсбургів у XVII – початок XX ст.

Тема 5. Перемога Габсбургів над Османами у XVII ст.

Завдання для самостійної роботи (6 год.):

1. Австро-турецька війна 1683-1699 рр.
2. Ян Собеський, як військово-політичний діяч.
3. Розвиток культури мистецтва та освіти в межах володінь Габсбурзької династії.

Тема 6. Імперія Габсбургів у XVIII ст. Політика «освіченого абсолютизму».

Завдання для самостійної роботи (6 год.):

1. Прагматична санкція 1713 р.
2. Епоха «освіченого абсолютизму».
3. Участь Австрії у поділах Речі Посполитої.
4. Розвиток освіти культури та мистецтва в межах володінь Габсбургів у період «освіченого абсолютизму».

Тема 7. Габсбурзька імперія кінця XVIII ст. – першої половини XIX ст.

Завдання для самостійної роботи (6 год.):

1. Австро-французька війна 1792-1815 рр.
2. Припинення існування Священної Римської імперії німецької нації (1806 р.)
3. Внутрішня політика канцлера К. Меттерніха, його вплив на Європейську політику.
4. Самопроголошена диктатура князя Фелікса Шварценберга.

Тема 8. Австрійська імперія другої половини XIX ст. Проголошення Австро-Угорщини 1867 р.

Завдання для самостійної роботи (6 год.):

1. Політика понімечення народів Австрійської імперії.
2. Рух за національне об'єднання італійських земель.
3. Австро-прусска війна 1866 р.
4. Створення дуалістичної Австро–Угорщини.

Тема 9. Австро-Угорська монархія в роки першої світової війни. Припинення існування держави Габсбургів.

Завдання для самостійної роботи (6 год.):

1. Оголошення 28 липня 1914 р Австро-Угорщиною війни Сербії.
2. Вступ Італії 1915 р. у війну проти Австрійської монархії

3. Криза влади 1917р. Скликання рейхсрату.
4. Спроби реформування внутрішнього устрою Австро-Угорщини на принципах федералізму.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Семінарські заняття з навчальної дисципліни «Династія Габсбургів в історії європейських народів» відбуваються у вигляді доповідей-диспутів із запропонованої викладачем проблеми. Студент вправі самостійно запропонувати та підібрати матеріал для обговорення на семінарському занятті, акцентувавши увагу на актуальності питання. Теми мають дискусійний характер, і не обмежені хронологічними рамками. Саме такий підхід має спонукати студентів до бажання поглибленого вивчення матеріалу з навчальної дисципліни.

- **Тема № 1. (4 год.)**

1. Особливості дипломатичних відносин представників дому Габсбургів.
2. Основні напрямки зовнішньої політики Австрійської імперії у XIX ст.
3. Австро-французьке протистояння. Його витоки.
4. Участь Австрії у міждержавних політичних союзах.

Література [1, 13, 14, 16, 21, 25-28, 31, 39, 53, 56, 61, 73]

- **Тема № 2. (4 год.)**

1. Еволюція фінансово-грошової система в межах володінь Габсбургів.
2. Торгово-економічні зв'язки між коронними землями Габсбургів у XVIII- XIX ст.
3. Економічні реформи періоду «освіченого абсолютизму»
4. Соціально-економічний розвиток Австрійської держави у XIX на поч. XX ст.

Література [1, 9, 22, 31, 33, 48, 52, 59, 64, 67]

- **Тема № 3. (2 год.)**

1. Меценатство. Розвиток театрального та музичного мистецтва. Створення перших колекцій дому Габсбургів.

2. Життя та творчість Амадея Моцарта, Франца Петера Шуберта, Йозефа Гайдна, Ференца Ліста.
3. Місце та роль театрального мистецтва у повсякденному житті дому Габсбургів.

Література [1, 7-9, 11, 16, 18, 28, 38, 41, 47, 63, 72]

• **Тема № 4. (1 год.)**

1. Еволюція в організації армії Австрійської імперії та Австро-Угорщини.
2. Піхота. Озброєння і амуніція.

Література [1, 10, 13, 21, 23, 42, 44, 51, 53, 60, 67]

• **Тема № 5. (2 год.)**

1. Таємниці дому Габсбургів. Родові таємниці – міф чи реалії?
2. Маловідомі сторінки з історії дому Габсбургів.

Література [1, 3, 4, 12, 15, 19, 35, 42, 49, 52, 68, 72]

• **Тема № 6. (4 год.)**

1. Розвиток освіти та медицини в межах володінь Габсбургів.
2. Діяльність церковних орденів (Св. Урсули, Св. Клариси, Св. Бенедикта).
3. Вплив церкви на свідомість населення, щодо норм гігієни та поведінки
4. Заснування перших аптек та лікувальних закладів.
5. Заснування університетів у Відні та Празі.

Література [1, 9, 10, 22, 32, 34, 43, 48, 52, 55, 60, 73]

• **Тема № 7. (4 год.)**

1. Еволюція ролі жінки в Габсбурзькій імперії.

2. Місце жінки у середньовічному суспільстві.
3. Жінки з династії Габсбургів, які вплинули на хід європейської історії. рія Антуанетта, Марія Вечера та ін.
4. Епоха Марії Терезії. Її вплив на європейську політику XVIII ст.

Література [1-3, 15, 21, 37, 49, 51, 53, 58, 66, 71, 73]

• **Тема № 8. (4 год.)**

1. Розвиток архітектурного мистецтва в межах Габсбурзької держави
2. Резиденції Габсбургів.
3. . Архітектура Відня.
4. Палацові ансамблі Гофбурга та Шенбрунна.

Література [1, 7, 9 16, 18, 21, 26-28, 36, 40, 45, 51, 53, 67]

• **Тема № 9. (3 год.)**

1. Вплив політики Габсбургів на розвиток Західноукраїнських земель.
2. Входження українських земель до складу імперії Габсбургів.
3. Соціально-правові відносини в Угорщині.
4. Австрійська політика у економічному, політичному та культурному секторі в українських землях.

Література [1, 2, 5, 10, 13, 14, 17, 18, 26, 34, 42, 44, 46, 56]

ЗАПИТАННЯ НА ІСПИТ

1. Перший представник роду Габсбургів Гунтрам Багатий (938 р.) правитель земель швейцарських областей Ааргау і Тургау.
2. Загасання династії Бабенбергів (1246 р.) Боротьба за владу в Австрії.
3. Обрання Рудольфа I Габсбурга королем Священної Римської імперії (1273-1291).
4. Боротьба за престол Пшемисла II (Оттокара) із Рудольфом Габсбургом. Приєднання у 1280-х рр. Австрійського і Штірійського герцогства до володінь Габсбургів.
5. Основні аспекти у вивченні історії становлення, посилення та занепаду династії Габсбургів.
6. Розширення володінь Габсбургів. Спроба приєднання землі Форарльберг. Приєднання Тіролю, Істрії та Трієсту. Створення станових асамблей на приєднаних територіях.
7. Політичні успіхи Габсбургів XIV – першій половині XVI ст.
8. Правління Рудольфа IV (1358-1365) намагання приєднати Чехію та Угорщину.
9. Соціально-економічний розвиток австрійських земель доби пізнього середньовіччя.
10. Фрідріха V (1415-1493) імператором Священної Римської імперії під ім'ям Фрідріха III. Приєднання частини Істрії і порту Рієка (1471). Політика Фрідріха III.
11. Шлюб Максиміліана (1459-1519) з Марією Бургундською. Приєднання Нідерландів та Бургундії.
12. «Шлюбна політика» Максиміліана.
13. Розвиток культури та мистецтва в межах володінь Габсбургів епохи Відродження. Діяльність Конрада Пойтінгера, Альбрехта Дюрера. Роль аристократії у розвитку мистецтва.
14. Обрання Карла V імператором Священної Римської імперії. Поділ володінь династії Габсбургів у 1521 році між Карлом V та Фердинандом.

15. Поширення реформаційних ідей в Тіролі та Моравії.
16. Контрреформаційний рух. Причини перемоги контрреформації в межах габсбурзьких володінь: внутрішня церковна реформа. Тридентський собор; діяльність «Товариства Ісуса» (орден єзуїтів).
17. Політика Рудольфа II в Чеських землях.
18. Реформи Фердинанда II (1619-1637). Придушення протестантизму.
19. Антигабсбурзька боротьба. Наслідки битви біля Білої Гори 1620 р. для Чеського королівства.
20. Тридцятирічна війна (1618-1648). Вестфальський мир (1648 р.) Наслідки війни для Чехії та Європи.
21. Походи Османів другої половини XVII ст. у межі володінь Габсбургів. Австро-турецька війна 1662-1664 рр.
22. Австро-турецька війна 1683-1699 рр. Облога Відня 1683 року. Ян Собеський.
23. Підписання Вашварської мирної угоди. Звільнення угорських земель і Буди з-під османського панування. Визнання угорським сеймом спадкового права Габсбургів на угорську корону.
24. Правління Карла VI (1711-1740 рр.). Прагматична санкція 1713 р.
25. Правління Марії Терезії (1740-1780 рр.) Епоха «освіченого абсолютизму».
26. Політика та реформи Йосипа II (1780-1790). Посилення ролі центральної влади.
27. Особливості періоду правління Леопольда II (1790-1792). Відновлення особистої залежності в Угорщині. Відновлення свобод і конституційних прав Угорського королівства.
28. Розвиток освіти культури та мистецтва в межах володінь Габсбургів періоду «освіченого абсолютизму».
29. Соціально-економічне становище у межах володінь Габсбургів на кінець XVIII ст.
30. Австро-французька війна 1792-1815 рр. Наслідки військового протистояння для Габсбургів.

- 31.Проголошення Австрійської імперії 1804 р. Припинення існування Священної Римської імперії німецької нації (1806 р.).
- 32.Соціально-політичне та економічне становище першої половини ХІХ ст. Правління Франца І (1804-1835).
- 33.Політика К. Меттерніха. Його вплив на Європейську політику.
- 34.Франц Йосип (1848-1916) – політичний портрет. Проголошення конституції 1848 р.
- 35.Політика понімечення народів Австрійської імперії другої половини ХІХ ст. Тиск на національно-патріотичні рухи.
- 36.Рух за національне об'єднання італійських земель. Війна 1859 р. Проголошення об'єданого Італійського королівства (1860 р).
37. Австро-пруська війна 1866 р. Наслідки війни для Австрії.
- 38."Компроміс" (Ausgleich) 1867 року. Створення дуалістичної Австро–Угорщини. Внутрішній устрій новоутвореної монархії. Прийняття Конституції Цислейтанії.
- 39.Соціально-економічний та політичний розвиток слов'янських народів у межах Транслейтанії та Цислейтанії. Спроби вирішення національного питання в межах імперії.
40. Розвиток культури науки та мистецтва другої половини ХІХ початку ХХ в.

ДОВІДКОВИЙ МАТЕРІАЛ

АЛЬБЕРТ I

Король Німеччини, імператор «Священної Римської імперії» з династії Габсбургів. Правив у 1298-1308 рр. Син Рудольфа I і Гертруди Гоенбергської. Помер 1308 р. Альберт вирізнявся суворою вдачею, був корисливим. У 1283 р. Рудольф зробив його спадковим герцогом Австрійським, приєднавши до його володінь Штирію й Крайну. Впродовж наступних 15 років Альберт з нестримно зміцнював свою владу. Він на свій розсуд управляв Віднем, не зважаючи на привілеї і права міста, жорстоко поводився зі своїми васалами, вимагаючи від них беззаперечного підпорядкування. Альберт мав репутацію тирана, через що курфюрсти після смерті Рудольфа передали німецький престол Адольфу Нассау. Однак, кілька років по тому, після битви біля Гельгейме, в якій Адольф втратив і престол, і життя, Альберт був обраний новим королем німецької нації. Дуже скоро Альберт посварився з могутнім курфюрстом Гергардом, архієпископом Майнцьким та іншими архієпископами. У 1308 р. Альберт готувався захопити Чехію, але під час збору війська був несподівано вбитий своїм племінником Іоанном.

АЛЬБЕРТ II

Король Німеччини, імператор «Священної Римської імперії» з династії Габсбургів. Король Угорщини та Чехії. Правив 1438-1439 рр. Помер 27 жовтня 1439 р. Період його правління припав на непростий в історії Європи час. Угорщина протистояла туркам, Чехія, була охоплена гусицьким рухом. За характером новий король був людиною суворою і жорстокою, але мав славу справедливого правителя. Цих якостей, втім, було недостатньо для того, щоб вирішити безліч проблем. Альберт зіткнувся з великими труднощами. Радикальні гусити, що ворогували із Сигизмундом, не хотіли визнавати його за наступника престолу. Після смерті колишнього короля вони скликали в Таборі великі збори і проголосили королем польського принца Казимира. Коронований у Празі Альберт рушив проти таборитів, завдав їм поразки і оточив Табор. Георгій із Подебрад все ж змусив короля припинити облогу і відійти до Праги. Незабаром польський король знайшов спільну мову з Альбертом, відкликав свої війська з Чехії й відмовився підтримувати

таборитів. Далі Альберт отримав можливість зайнятися угорськими справами. В цей час Угорщина зазнала чергового спустошення від турецьких військ, які вторглися до Трансільванії і забрали в полон 70 тис. осіб. Альберт оголосив військовий похід. Щоб отримати військову підтримку в Угорщині, король повинен був на вимогу магнатів піти на певні поступки, що частково обмежували його владу. Таким чином було вирішено, що король може призначити палатина (фактично правителя країни) лише за згодою палати магнатів, і що всі найважливіші рішення короля повинні схвалюватися угорським сеймом. Сам Альберт незабаром захворів і помер.

ГАБСБУРГИ

Імператори «Священної Римської імперії» в 1273 -1291, 1298-1308, 1438-1740, 1745-1806 рр. Австрійські імператори в 1804-1918 рр. Королі Іспанії в 1515-1700 рр. Королі Чехії та Угорщини в 1437-1439, 1526-1918 рр.

ЙОСИФ I

З династії Габсбургів. Король Угорщини в 1687-1711 рр. Король Німеччини в 1690-1711 рр. Король Чехії та імператор «Священної Римської імперії» в 1705-1711 рр. Народився 26 липня 1678 р. Помер 17 квітня 1711 р. Йосиф отримав гарне виховання. Будучи талановитим юнаком, найбільших успіхів він досяг у вивченні мов. Як і всі Габсбурги любив музику, чудово грав на флейті. Разом з тим, з ранніх років він проявляв схильність до жіночої статі. Численні романи принца з придворними дамами, завдавали чимало турбот його батькам. Його останньою і політично найбільш впливовою фавориткою була Маріанна Палфі – донька угорського магната. Спроба приборкати Йосифа раннім шлюбом виявилася невдалою. Амалія Ганноверска була на п'ять років старша за чоловіка, але не мала на нього достатнього впливу. Принцу було 25 років, коли помер його батько. Своє правління він розпочав з того, що зменшив кількість придворних посад, звільнивши всіх міністрів свого батька, відданих єзуїтам, і доручив завідування справами своєму колишньому гувернеру принцу Сольмському. Від нового правителя очікували кардинальних реформ, але незабаром виявилось, що серйозній роботи він воліє задоволення, полювання та амурні пригоди. Загалом Йосифу дістався важкий спадок: казна була майже порожня, в Угорщині, на кордоні з Австрією, розросталося

національне повстання. Водночас австрійська армія зазнавала серйозних невдач в Німеччині, де йшла війна за іспанську спадщину. В Угорщині Йосиф рішуче схилився до підписання мирної угоди. Однак, підбурюваний Францією, угорський сейм 1707 р. оголосив Габсбурзьку династію позбавленою влади в Угорському королівстві. Лише у 1711 р. Угорщина остаточно змирилася з владою Габсбургів. У той же час імперська армія начолі з принцем Євгеном Савойським переправилася в 1706 р. в Італію, перемогла французів під Туріном. Герцог Мальборо підкорив іспанську Бельгію. В 1707 р. імперська армія підкорила Неаполітанське королівство. У 1708 р. французи були розбиті в Нідерландах. Але в самій Іспанії Габсбурги не мали такого успіху. Брат Йосифа ерцгерцог Карл був вигнаний з Мадриду. Під його контролем залишилася лише Кастилія. Перемога над Францією була очевидною, однак Йосиф не доживши до завершення війни, помер порівняно молодим від віспи.

ЙОСИФ II

Король Німеччини в 1764-1790 рр. Імператор «Священної Римської імперії» в 1765-1790 рр. Король Угорщини та Чехії в 1780-1790 рр. Народився 13 березня 1741 р. Помер 20 лютого 1790 р. У ранньому дитинстві Йосиф був зіпсований поганим вихованням. передаючи сина під нагляд маршалу Батіані, Марія Терезія зізналася: «Мого сина занадто балували з дня його народження, занадто поступалися його вимогам і капризам. Він звик, щоб всі беззаперечно корилися йому.» Вроджені здібності Йосифа не були блискучими. Навчався він повільно, але мав чудову пам'ять. В юності він захопився читанням. Йосиф ніколи не любив науки. Єдині знання, яке він визнавав – володіння фактами. Він цінував у науці лише практичну сторону, а мистецтво зовсім не визнавав. Ознайомившись з чималою кількістю політичних і політико-економічних творів, майбутній імператор запозичив багато корисних ідей для посилення своєї держави у майбутньому. Великий вплив на Йосифа мали подорожі, які були улюбленим його заняттям. За тридцять років він об'їздив всю Європу, забираючись в такі місця, де не бував до нього жоден із Габсбургів. Він, безсумнівно, був одним з найбільш непосидючих правителів свого часу. Особистісні якості дають нам можливість говорити про імператора, як про сором'язливу людину, що не мала ні найменшого потягу до придворних розваг.

Також Йосиф II не любив танців, плювання. Відмінними рисами Йосифа були зосередженість і завзятість; він належав до кагорти людей, які неохоче підпорядковувалися сторонньому впливу і завжди були вірними власним переконанням. Він не любив церковників, зневажливо ставився до релігійних церемоній і будь-якого атрибуту релігії взагалі. Разом з тим він був щиро віруючою людиною. У 1765 р, після смерті батька, Йосиф отримав імператорську корону, і тоді ж його мати зробила співправителем Австрії. Але вони так і не змогли правити разом, оскільки були однаково властолюбні і не знаходили спільної мови. Різка зміна відбулася відразу після смерті Марії Терезії у 1780 р. Йосиф завжди нехтував етикетом і відразу скоротив до мінімуму витрати на утримання свого двору. Також він приніс на престол непомірне бажання влаштувати якнайкраще життя своїх підданих і підняти могутність своєї держави. У нього було безліч різноманітних задумів, які він поспішав здійснити. Він поспішав все зрушити з місця і всьому дати новий вид. Ніколи ще у Австрії не правив імператор з таким бажанням до перетворень, готовий працювати з ранку до вечора без відпочинку. Він писав своєму брату Леопольдові: «Любов до батьківщини, благо монархії, ось єдина пристрасть, яка мене надихає і під впливом якої я готовий зробити, що завгодно». Як реформатор Йосиф був теоретиком. Пануюча тоді філософська школа, не мала ніякої поваги до минулого історичного розвитку, все віджиле представлялося для неї застарілим, і тому потрібні були докорінні перетворення в державі. Йосиф не звертав уваги на те, як історично склалося, а вважав за необхідне керуватися принципом «природного права». Він мав програму, а саме: «Монархія, - писав Йосиф, - повинна складатися з провінцій, що утворювали б єдине ціле, до якого слід застосувати єдину систему управління. Чим швидше цей принцип запрацює, ти раніше припиниться будь-яке суперництво між різними областями і народностями. Відмінності щодо походження і віросповідання повинні зникнути, і тоді всі громадяни будуть вважатися братами, намагаючись допомагати один одному». Йосиф видав закон про свободу віросповідання. Незважаючи на свою поміркованість, декрет мав сильний відгос не тільки в межах Австрії, але й по всій Європі. Потім був прийнятий ще цілий ряд законів, що мали на меті послабити вплив Риму і зробити австрійську церкву

самостійною. Стривожений Папа Пій VI відправився в 1781 р. до Відня, щоб особисто зустрітися з Йосифом, але поїздка ця не мала ніякого результату - імператор не погодився піти на поступки і оголосив про свій твердий намір відібрати у церкви частку тих прав, які з давніх-давен вона присвоїла собі в Австрії. З особливою неприязню він ставився до чернечих орденів, які негайно перевів під контроль єпископів. Потім почалася ліквідація монастирів: в перші шість років правління Йосифа було закрито 740. Ці, мабуть, потрібні зміни супроводжувалося абсолютно невиправданим поспіхом і плутаниною. Монастирі були пограбовані, а майно розтрачене, дорогоцінні бібліотеки знищені або розграбовані. У віденському картезіанському монастирі бальзамоване тіло Альфреда Мудрого було викинуте зі свинцевого саркофагу заради металу. Одночасно йшли перетворення в інших областях державного устрою. У 1782 р. був виданий закон, що скасовував кріпосне право в слов'янських володіннях імперії. Однак земля залишилася власністю поміщиків. Успіху не мала і адміністративна реформа. Держава Габсбургів являла собою імперію, що складалася з самих різнорідних елементів. Якщо в самій Австрії австрійський монарх був правителем з необмеженою владою, то в Тіролі він був володарем, на якого зверхньо дивилося вільні селяни, в Бельгії – політичним главою середньовічних республік, в Чехії і Моравії – чужоземним володарем байдужим і нещасним до населення, в Угорщині – феодалним сюзереном республіки дворян, які відстоювали свої привілеї, нарешті, в Галичині і Ломбардії – завойовником, що управляв по праву меча. Управляти такою державою, щоб всі залишалися задоволені, було справою нелегкою і навіть навряд чи було можливим. Йосиф поставив собі завдання злити в одне ціле всі свої володіння, знищити всі місцеві політичні права, стерти кордони між різними націями і замінити їх простим адміністративним поділом всієї імперії, зробити німецьку мову панівною, дати єдиний закон і зрівняти закріпачених селян з колишніми панами. У 1782 р. були скасовані уряди 12 земель і замість них створені шість губерній. При цьому виборні управи були замінені чиновниками. У 1787 р. традиційний устрій Бельгії був радикально змінений, і уряд разом скасував всі давні уряди країни. Було створене міністерство юстиції, а дворянство, духовенство, міста позбулися права мати окремі

суди. В адміністративному відношенні Бельгія була розділена на округи. Штати втратили будь-який сенс, в тому числі і право затверджувати податки. Однак бельгійці були не тими, хто готовий поступитися без боротьби за вольності. Всюди з'явилися ознаки непокори. Всі стани були готові взятися за зброю. Сестра імператора Марія Кристина, яка разом зі своїм чоловіком правила в Бельгії, писала імператору: «Любий брате, благаю вас на колінах, не наполягайте на прийнятих вами заходах, інакше ці провінції, всі без винятку, вважатимуть за можливе розірвати узи, що пов'язують їх з династією». У відповідь Йосиф призначив генерал-губернатором Бельгії графа Муррея. Але навіть цей хоробрий солдат, ознайомившись на місці з ситуацією, вважав за потрібне піти на поступки бельгійцям. Імператор змістив його і призначив графа Траутманнсдорф-ін-Остштаермарк, оголосивши при цьому: «Бельгійці повинні схаменутися і скоритися, інакше буде вжита сила і зло вирване з корінням, які б не були наслідки». Новий губернатор справді незабаром повинен був застосовувати силу, так що в Брюсселі і Антверпені справи дійшли до кровопролиття. У жовтні 1789 р. розпочалося повстання в Брабанті, що поширилося на Брюссель, Намюр і Гент. 27 жовтня австрійська армія зазнала поразки, а до кінця року майже вся Бельгія була звільнена від австрійських військ. У січні 1790 р. у Брюсселі на Національному конгресі було проголошено утворення нової держави – Сполучених штатів Бельгії. Подібним чином розвивалися події і в Угорщині. Під час сходження на престол імператор відмовився коронуватися угорською короною. На його думку Угорщина нічим не відрізнялася від будь-якої іншої провінції, і її давня конституція слугує лише перешкодою для задуманих перетворень. Всюди була запроваджена система суворої централізації. Державною мовою оголошувався німецька. Всіх, хто не володів нею, пропонувалося звільнити зі служби. Йосифа благали, щоб він дав відстрочку тим особам, які бажають вивчитися німецькій, але і це прохання було відкинуте. У 1784 р. в Угорщині було скасовано кріпосне право. Всі комітатські управління було перетворено і передано чиновникам. Нововведення викликали повсюдне обурення. Дворянство вже готове було змістити «некоронованого» Йосифа і передати престол кому-небудь з імперських князів. Але, навчений бельгійським досвідом, Йосиф у

січні 1790 р поступився угорцям анулював реформи, проголошені 1780 р. Зовнішньополітичні нововведення Йосифа також були малоуспішними. Війна за Баварську спадщину 1778-1779 рр. завершилася принизливим відступом, а турецька війна 1788-1791 рр. для австрійців була повязана з цілим рядом невдач. Навіть особиста присутність імператора на фронті не змінила ситуації. На війну Йосиф відправився будучи вже тяжкохворим. Кампанія 1788 р. що поводилася в спеку ще й в болотистій місцевості, остаточно підірвала його здоров'я. З походу імператор повернувся виснажений хворобою. «Бог знає, що доводиться витримувати мені, - писав він брату Леопольду в кінці 1789 р. – задишка в поєднанні з сильним кашлем не дає мені спокою, так що не можу я ні лежати, ні ходити, і цілі ночі проводжу, сидячи без сну, занурений в тяжкий роздум про долю держави». Він знав, що його всюди звинувачують в послабленні країни, але не бажав брати на себе відповідальність: «Я знаю своє серце, - писав він незадовго до своєї смерті, - я переконаний в душі в чистоті моїх намірів, і я сподіваюся, що, коли мене не стане, нащадки розглянуть і розсудять уважніше, справедливніше і неупереджено, ніж сучасники, те, що я робив для мого народу». Після смерті імператора більшість його нововведень були скасовані. Сучасники досить суворо оцінили його діяльність. Але з часом, особливо після Французької революції і початку Наполеонівських воєн, до діяльності Йосифа II почали ставитися поблажливіше. Безсумнівно, в його починаннях було багато правильного і корисного, однак відсутність такту, здібностей справжнього реформатора, його спіткала невдача, що було закономірним.

КАРЛ

Імператор Австро-Угорщини з династії Габсбургів, що правив у 1916-1918 рр. Народився 17 серпня 1887 р. Помер 1 квітня 1922 р. Карл отримав чудову освіту і був підготовлений до ролі монарха. Однак, на жаль, йому дісталася монархія, яка переживала внутрішню кризу і розпадалася. Він марно намагався врятувати її. Але не маючи достатнього авторитету і власної харизми, він був безсилий запобігти катастрофі. Після поразки в Першій світовій війні імперія припинила своє існування. Карл, який відмовився від формального зречення, повинен був покинути країну і

переїхати до Швейцарії. Втім, він не змирився з вигнанням і двічі, в 1921 р., намагався за допомогою своїх прихильників повернути собі хоча б угорську корону. Але заколот був придушений. За наполяганням країн Антанти Карл був висланий на Мадейру, де і помер через рік.

КАРЛ V

З династії Габсбургів. Король Іспанії в 1516-1556 рр. Німецький король в 1519-1531 рр. Імператор «Священної Римської імперії» в 1519-1556 рр. Народився 24 лютого 1500 р. Помер 21 вересня 1558 р. Його дитинство і юність пройшли у Фландрії. Мав середній зріст, бліде обличчя з високим чолом і сині очі. Розвиток фізичних і розумових здібностей Карла був уповільненим. У дитинстві він страждав нападами, що нагадували епілептичні, а з віком вони змінилися головними болями. Проте, незважаючи на слабкість своєї статури, він рано став самостійним. У 1515р. Карл, за якого до цього керувала його тітка Маргарита, був оголошений повнолітнім. Першими йому на вірність присягли нідерландські провінції. У 1516 р. помер Фердинанд Арагонський (дід, король Іспанії), оголосивши перед смертю своїм спадкоємцем Карла. Ця звістка застала Карла в розпал війни із герцогом Гельдернській. В результаті він зміг виїхати до Іспанії лише в 1517 р. після укладення миру і вирішення першочергових справ. Перше враження іспанців про свого нового короля не було досить приємним. Затвердження Карла на кастильському і арагонському престолах пройшло не без проблем. У 1519 р. помер другий дід Карла – імператор Максиміліан. Карла було обрано імператором Священної Римської імперії. У 19 років Карл став володарем шести корон. Крім Нідерландів, двох іспанських королівств, Королівства Неаполітанського і Сицилійського, Вест-Індійських островів і нововідкритих американських земель, він успадкував володіння Габсбургів в Австрії та отримав титул імператора. З часів Карла Великого ще жоден з європейських монархів не мав під своєю владою таких величезних володінь. Карл справедливо міг говорити, що в його землях "ніколи не заходить сонце". Втім, він дуже скоро переконався, що правити такою кількістю підданих дуже нелегка справа. У Нідерландах Карлу потрібно було приборкувати містян, які захищали свої вольності. На Піренейському півострові він повинен був рахуватися

з національною гордістю іспанців і згладжувати протиріччя між каталонцями і арагонцями. Сицилію і Південну Італію треба було захищати від африканських піратів, Австрію – від турецьких військ. У Німеччині потрібно було знайти підхід до впливових князів. Вів війни з Францією, Османською імперією та німецькими князями. Намагаючись відновити релігійну єдність своєї імперії (Мартін Лютер висловлював свої ідеї ще у 1517 р.), Карл активно втручався у внутрішні справи німецьких правителів. Ознакою розпаду держави була так звана Лицарська війна 1522-1523 рр. Коли союз лютеранських аристократів вторгся на землі, що належали трірському архієпископу і курфюрсту та Селянська війна 1524-1525 рр., Карл воював із лютеранською Шмалькальденською лігою. 24 квітня 1547 р. (через рік після смерті Лютера) під Мюльбергом (на р. Ельба) війська Карла, якими командував герцог Альба, здобули перемогу. Розчарувавшись в ідеї будівництва загальноєвропейської імперії, після підписання Аугсбурзького релігійного миру, 25 жовтня 1555 р. Карл відмовився від Нідерландів на користь сина Філіпа. 16 січня 1556 р., також на користь Філіпа, передав іспанську корону, а разом з нею володіння в Іспанії, Італії та Новому Світі. Хоча Карл не одноразово виявляв бажання відмовитись від імператорської влади ще у 1556 р., все ж курфюрсти обрали нового імператора (Фердинанда) лише в лютому 1558 р. Колишній імператор Карл V подався до монастиря, де й помер від малярії 21 вересня 1558 р.

КАРЛ VI

Імператор «Священної Римської імперії», король Німеччини, король Угорщини і Чехії з династії Габсбургів, який правив в 1711-1740 рр. Народився 1 жовтня 1685 р. помер 20 жовтня 1740 р. На початку війни за іспанську спадщину Карл виставив свої претензії на іспанський престол. Валенсія і Каталонія добровільно перейшли на його бік, а Барселона була взята штурмом. У 1703 р. Карл проголосив себе королем Іспанії. Його підтримали жителі Гранади і Арагона, але головна частина Іспанії – Кастилія – зберегла відданість онуку Людовика XIV, герцогу Анжуйському, який був коронований в Мадриді під ім'ям Філіп V. У березні 1706 р. Філіп оточив Барселону, але незабаром його війська були відтіснені від міста з великими втратами. У результаті столиця була перенесена до м. Бургос. Союзники вступили до Мадриду.

Городяни зустріли їх вороже. Карл навіть не встиг приїхати в столицю, адже у жовтні цього ж року Мадрид знову був захоплений прибічниками Філіпа. У 1707 р. Карл зазнав поразку біля Альманци. Все ж незабаром, французькі війська були змушені залишити Іспанію, і Карл поспішив скористатися ситуацією. У 1710 р. він знову вирушив із Барселони на Мадрид і біля Сарагоси наніс Філіпу удар. Карл нарешті захопив Мадрид, але зустрів тут тільки зневагу. Його становище було непевним: армія страждала від голоду, тому Карл був змушений відступити. У квітні 1711 р. не залишивши спадкоємців, помер старший брат Карла, імператор Йосиф I. Карл був змушений прибути до Франкфурта, де 22 грудня 1711 р. він був проголошений імператором. Оскільки європейські держави ніколи б не допустили такого посилення Габсбургів, тепер Карл не міг претендувати на іспанський престол. Загалом Карл VI вважався вдалим правителем. Він був досить розумним, обачливим, але нерішучим. В своїх планах він проявляв наполегливість і рішучість, намагався правити гуманно і мав багато добрих намірів. Любив музику та мистецтво. Намагався прикрасити Відень, залучаючи художників, а також підтримував поетів і письменників. У молоді роки він об'їхав всю Європу, побував в Голландії, Англії, Португалії, Іспанії та оцінив важливе значення торгівлі для добробуту країни. За його наказом прокладалися нові дороги, розвивалися адриатичні порти, був побудований невеликий флот на Дунаї. Втім, глибокого сліду в історії така діяльність не залишила. Імператор не мав біля себе здібних помічників. Зрештою полювання, музика, дрібна благодійність і придворні церемонії стали поглинати весь час імператора. Під іспанським впливом при віденському дворі запанував такий манірний етикет і така божевільна розкіш, яких не дотримувася ніхто до, та після Карл VI. Стримані манери надавали імператору вигляд зарозумілої людини, але в близькому оточенні він проявляв таку теплоту і сердечність, що підкуповував всякого. Австрія за Карл VI домоглася блискучих зовнішньополітичних успіхів. Він вважав своїм обов'язком зберігати всі габсбурзькі володіння неподільними. Оскільки він не мав синів, то вирішив заздалегідь закріпити престол за своєю племінницею, а згодом і за донькою Марією Терезією. У 1713 р. Карл VI зібрав існуючі постанови про порядок успадкування престолу своїми попередниками і в

одному акті, який був поданий до державної ради та затверджений в 1720-1723 р. ландтагами всіх провінцій монархії. У грудні 1724 р. була проголошена т. зв. «Прагматична санкція». Документ гарантував передачу влади в межах Габсбурзької династії і по жіночій лінії. З цього часу імператор повністю підпорядкував інтереси своєї політики одному бажанню: домогтися гарантій виконання Прагматичної санкції окремими частинами імперії та рештою держав Європи. Він отримав ці гарантії від всіх, крім Баварії, оскільки баварський курфюрст Карл Альберт був одружений на Марії-Амалії, донці Йосипа, старшого брата імператора. Хоча коли Марія-Амалія і відмовилася від прав на престол, все ж вона мала на них більше прав, ніж донька самого Карла VI. Останні роки правління Карла були не такі успішні, як перші, й коштували Австрії втрати кількох провінцій. Під час війни за Польську спадщину, Австрія вела війну з Францією, Іспанією та Сардинією. В 1733 р. французи і пьемонтці вступили до Мілану, а іспанська армія під командуванням інфанта Карла вторглася до Південної Італії. У 1734 р. сорокатисячна імперська армія спробувала пробитися на південь півострова, але під Пармою була зупинена французькими і сардинськими військами. Після кількохвійськових протистоянь австрійці відступили на північ. Карлу не вдалося більше закріпитися в Південній Італії, де відродилося Неаполітанське королівство. Після останніх подій війна йшла повільно, і в 1738 р. був підписаний Віденський мир, який в черговий раз перекроїв карту Європи. За його умовами Лотарингія остаточно переходила до Франції. Натомість Людовик XV гарантував дотримуватися Прагматичної санкції. Карл VI, в свою чергу, визнав новостворене Неаполітанське королівство. Зять Карла Франц Стефан, герцог Лотаринзький, отримав на місце своїх колишніх володінь Парму і Пьяченцу, а після смерті останнього представника дому Медічі – Тоскану. На Сході мала продовження Польська війна. У 1736 р. Австрія в союзі з Росією почала війну проти Туреччини. Але, в той час коли Росія домоглася в ній успіхів, австрійська армія діяла повільно. У 1739 р. австрійці зазнали поразки. Османські війська взяли в облогу Белград. Незабаром був підписана мирна угода, за умовами якої Туреччина повернула собі всю Сербію, австрійську частину Боснії і Валахію. Дунай, Сава і гори

Тамашем-Варського банату стали кордонома між австрійськими та турецькими володіннями на наступні 150 років.

КАРЛ II

Король Іспанії з династії Габсбургів, що правив в 1665-1700 рр. Народився 1661 р. Помер 1 листопада 1700 р. Після смерті Філіпа IV Іспанія виявилася в такому занепаді, що за словами венеціанця Корнаро, був потрібний «великий король або великий міністр», щоб повернути їй колишню велич. Нажаль, в Іспанії не було ні такого короля, ні такого міністра. Карлу, коли помер його батько, було всього чотири роки. Він був єдиним представником династії, яка майже виснажила свій потенціал. Карл народився від старого батька, якого «підозрювали в різних хворобах», він був дуже кволий, страждав розм'якшенням кісток і золотухою, тремтів від лихоманки і був такий слабкий, що не міг обходитися без молока своєї годувальниці. Щоб пересуватися, йому потрібна була допомога власного гувернера. Все подальше життя Карл був схожий на дитину і його 35-річне правління не тільки не відновило могутності Іспанії, навпаки, прискорило занепад. Міністри, які управляли державою замість нього, були здебільшого люди бездарні і швидко змінювали один одного. Деспотична влада короля не могла захистити державу від анархії. Перші одинадцять років країною управляла королева-мати Анна Австрійська. Вона не мала хисту та здібностей до управління. Зайнята задоволенням власних потреб та коханцями, вона абсолютно нехтувала вихованням сина. У 1675 р. коли король був оголошений повнолітнім і отримав право на владу, насамперед він постарався усунути від влади королеву. Однак влада перейшла до його брата дона Жуана. Сам король був делікатною людиною. Найчастіше він днями перебував у своєму палаці, граючи в які-небудь дитячі ігри із карликами, яких йому зворзили з усього королівства. У нього не було ніяких інших турбот, крім виконання придвірцевого етикету і релігійних обрядів. За словами Вілларса, він не отримав ніякої освіти, ледве вмів читати, писати і нічим не цікавився. Державні справи викликали у нього нудьгу і відразу. Коли він слухав доповіді міністрів, то безперестанку виймав з кишені годинник, подібно до школяра, з нетерпінням чекав свободи. За вдачею він був недовірливий, боязкий, скритний і часто впадав в сильне хвилювання. Нерозумний,

примхливий і постійно похмурий, він був тягарем для всіх своїх наближених. У 1696 р. він став страждати розладом шлунку і хронічною лихоманкою. Його життя наближалася до кінця. Карл впадав у депресію, ні в чому не знаходив задоволення, проводив час за малюванням, постійно хвилювався, підозрюючи всіх у зраді. Після чотирирічних безперервних страждань Карл II помер восени 1700 р., коли йому виповнилося 38 років. За кілька тижнів до смерті король призначив своїм спадкоємцем герцога Філіпа Анжуйського, онука Людовика XIV.

ЛЕОПОЛЬД I

Представник династії Габсбургів. Король Угорщини в 1655 -1687 рр. Король Чехії в 1656-1705 рр. Король Німеччини в 1658- 1690 рр. Імператор «Священної Римської імперії» в 1658-1705 рр. Народився 9 червня 1640 р. Помер 5 травня 1705 р. Леопольд відрізнявся маленьким зростом, був повільний і замкнутий. Через хворі ноги він хитався під час ходьби, був незграбний в рухах і неповороткий в манерах. Щелепа у нього так видавалася вперед, що передні зуби виходили назовні, і він насилу міг розмовляти. Писав він так погано, що лише деякі секретарі могли розібрати його почерк. З дитинства Леопольда готували до прийняття духовного сану звання. Наступником престолу його оголосили після смерті старшого брата Фердинанда. В результаті він отримав таке виховання, яке не могло зробити з нього видатного монарха. Позбавлений життєвої енергії, він зовсім не відрізнявся ввічливістю. Його головними рисами були незворушна холонокровність, скритність, манірність і пристрасть до найсуворішого іспанського етикету. Він завжди одягався в чорний костюм і носив на маленькій голові величезний перуку. Його обличчя було завжди похмурим. Благочестям Леопольд не поступалася своєму батькові і дідові. Кожного ранку, без виключення, він слухав три обідні, одну за одною, і весь час стояв на колінах, не піднімаючи жодного разу очей. У сімейному житті він був вірним чоловіком, ніжним батьком, вважався щедрим покровителем наук і мистецтв. За Леопольда I були засновані університети в Інсбруку і Бреславлі, картинну галерею в Бельведері. До його захоплень належали полювання, музика, театр, колекціонування рідкісних речей, різьблення чаш зі слонової кістки, нумізматики. Природа наділила його невеликим музичним талантом, що дозволило

Йому складати досить приємні невеликі музичні твори. У Леопольда I було ще ряд захоплень (алхімія і гадання), які збирали навколо нього шарлатанів і авантюристів зі всього світу. Шукачі філософського каменю та всілякі чарівники знаходили в імператорові ввічливого слухача та щедрого покровителя. Державні справи захоплювали його набагато менше і зазвичай, він їх передоручав міністрам. В основному політична діяльність імператора полягала в тому, що не читаючи, він підписував підготовані папери. Військові подвиги також ніколи не цікавили Леопольда I. Хоча за час його правління Австрія витримала п'ять важких воєн, він жодного разу не з'явився у військовому таборі, не кажучи вже про поле бою. Найнебезпечнішими противниками імперії на цей час були турецький султан і французький король Людовик XIV. У 1672 р., коли Людовик, здавалося б здобув повну перемогу над Голландією, бранденбургський курфюрст Фрідріх Вільгельм переконав Леопольда I оголосити війну Франції і підтримати штатгальтера Нідерландів Вільгельма Оранського. Втім, імперська армія діяла нерішуче і французи легко зайняли Ельзас та Пфальц. У 1679 р. був укладений договір, за яким Леопольд I поступився Франції Фрейбургом. У 1681 р. французи захопили Страсбург. Леопольд I не міг негайно дати відсіч, адже у цей час вів війну з угорцями і турками. Від самого початку Леопольд I виявив фанатичну нетерпимість по відношенню до угорських дисидентів-протестантів і намагався методично одну за одною ліквідувати давні угорські вольності. Австрійська армія, яка зайняла територію Угорщини під приводом боротьби з турками, поводи́ла себе, як на ворожих територіях. Угорці потерпали від грабунків та насильства. Відповіддю на таке ставлення стало повстання, яке розпочалося 1673 р. Протистояння виявилось особливо потужним, коли угорців очолив граф Імре Текелі. Між Габсбургами та угорцями була досягнута угода, яка передбачала поступки з боку імператора – це відновлення старих вольностей та припинення тиску на протестантів. Скориставшись міжусобицями всередині володінь Габсбургів, у 1682 р. турки захопили кілька фортець, а в 1683 р. підійшли до Відня. Імператор і його двір, рятуючи життя, були змушені втікати у Лінц. Оборonoю ж столиці залишився командувати герцог Карл Лотаринзький. 200 тисячне турецьке військо тримало

Відень в облозі 60 днів. Османам протистояв 10 тис. віденський гарнізон. Леопольд I звернувся за допомогою до польського короля Яна Собеського. 12 вересня в супроводі декількох німецьких князів Я. Собеський несподівано з'явився під стінами Відня і напав на турецький табір. Втративши до 10 тис. убитими, турки залишили Відень. Переслідуючи турецьке військо, Я.Собеський завдав їм ще кілька поразок. Однак за свою відвагу він так і не отримав подяки від імператора. Леопольд I зустрів Яна Собеського з образливою пихою і обійшовся з ним, як зі своїм слугою. Вже у 1684 р. Карл Лотаринзький вторгся в турецьку частину Угорщини й отримав перемогу під Вакценом та взяв Пешт. У 1686 р. була звільнена Буда, а в 1687 р. турки були розбиті біля Могача. Тоді ж Імре Текелі був вигнаний з усіх своїх фортець. У 1687 р. угорський сейм вніс важливі зміни до угорської конституції. Віднині титул короля в Угорщині ставав спадковим, а не виборним, як то було раніше. А представники Габсбурзької династії могли відтепер вступати на угорський престол без усіляких сеймових зібрань. Стаття Золотої Булли 1222 р., яка дозволяла виступи проти короля у випадку порушення угорської конституції, була скасована. Ще не закінчилася війна з Туреччиною, а вже спалахнула нова – з Францією. У 1688 р. Людовик XIV захопив австрійські Нідерланди. Союзниками імперії були Англія, Голландія, Іспанія, а пізніше - Савойя. Спочатку бойові дії для Леопольда I йшли невдало. Французи спустошували береги Рейну, а імперські війська постійно зазнавали поразок. У 1690 р. австрійці були розбиті біля Флеруса. Але врешті-решт, виснажений тривалою війною з усією Європою, Людовик XIV повинен був поступитися. В 1697 р. в Рісвіці був підписаний мир, за яким Філіппсбург і Лотарингія поверталися Німеччині. З колишніх завоювань Франції залишився тільки Страсбург. Війна Австрії з турками також була доведена до кінця. У 1697 р. принц Євгеній Савойський отримав перемогу біля Зенте. За умовами Карловацького миру 1699 р. Порта повністю поступилася угорськими землями. Нове зіткнення Габсбургів із Францією відбулося лише через кілька років. Приводом була боротьба за іспанську спадщину. Останній з іспанських Габсбургів, Карл II, не мав дітей. Одна з його сестер одна була одружена з Людовіком, інша – Леопольдом. Леопольд I від цього шлюбу мав лише доньку. Лише третя дружина народила йому синів Йосифа і

Карла, які не мали ніяких прав на іспанську корону. Тому, вмираючи, Карл II залишив престол онукові Людовика XIV, Філіпу Орлеанському. Леопольд I не визнав цього заповіту і став домагатися іспанської корони для свого молодшого сина. Всі європейські держави підтримали його і об'єдналися проти Франції. Війна розпочалася відразу на кількох напрямках. У 1701 р. австрійська армія начолі з Євгеном Савойським вступила до Північної Італії. У вересні 1702 р. принц Людвіг Баденський захопив на Рейні фортецю Ландау, але зазнав поразки біля Фрідлінгена. У 1704 р. французи зайняли Аугсбург і Пассау. Одночасно погіршилося становище і на Сході. Після звільнення Угорщини австрійці повелися, як завойовники: стали самовільно запроваджувати нові податки, порушували угорську конституцію і навіть спробували скасувати національний сейм. В 1703 р. в Угорщині почалося нове повстання начолі з Ференцем Ракоці. Імператор був змушений надіслати проти нього австрійські війська. Французька армія рушила на зустріч Ф. Ракоці. Щоб перешкодити об'єднанню, принц Євген і герцог Мальборо підвели свої армії до Дунаю. Вирішальна битва з французькими військами відбулася в серпні 1704 р. біля Гехштедте і закінчилася перемогою союзників. Французи втратили 15 тис.чол., а маршал Тальяр здався в полон. У грудні цього ж року австрійська армія здобула перемогу над угорцями біля Тірнау. У 1705 р. імператор Леопольд I помер.

ЛЕОПОЛЬД II

Король Німеччини, король Угорщини та Чехії, імператор «Священної Римської імперії» з династії Габсбургів, що правив у 1790-1792 рр. Народився 5 травня 1747 р. Помер 1 березня 1792 р. До обрання імператором Леопольд двадцять п'ять років був герцогом Тосканським і показав себе здібним і вдумливим правителем. Тоскана при ньому стала однією з найбільш розвинених італійських держав. У 1790 р. Леопольд успадковував після брата Йосипа II державу Габсбургів, яка, переживши бурхливе десятиліття реформ, перебувала в жалюгідному стані. Бельгія була охоплена повстанням, а Угорщина перебувала на межі відокремлення. У Чехії та Австрії всі стани і церква перебували у неприхованій опозиції до віденського двору. Леопольду II було зрозуміло, що врятувати країну від розпаду можуть лише послаблення тиску і поступки. Як наслідок, залишилися в силі лише окремі реформи Йосифа II,

скасувавши всі адміністративні нововведення. В Угорщині була відновлені шляхетські вольності. У Бельгії цього заходу виявилось недостатньо, тому імператору довелося ввести австрійську армію. У результаті бельгійські війська капітулювали, а влада Габсбургів була відновлена в усіх провінціях. Леопольду II вдалося відновити спокій в межах імперських володінь. Нажаль, його правління тривало всього два роки. Ще порівняно молодим Леопольд II раптово помер від запалення легень у 1792 р.

МАКСИМІЛІАН

Імператор Мексики з династії Габсбургів, що правив у 1864-1867 рр. Народився 6 липня 1832 р. Помер 19 червня 1867 р. У 1863 р. Максиміліан прийняв пропозицію французького імператора Наполеона III стати імператором Мексики. З 1854 р. Мексика була охоплена громадянською війною; в 1861 р. президент Хуарес відклав на два роки виплату державного боргу і запровадив подвоєне мито на імпортовані товари. Як наслідок, Франція, Англія та Іспанія зазнали великих збитків й розпочали війну з Хуаресом. До 1863 р. у Мексиці залишився тільки французький корпус. У 1864 р. Максиміліан прибув до Мехіко, де скликана французьким генералом Форі хунта проголосила його імператором. Максиміліан отримав чудову освіту, був доброзичливим з лицарськими поглядами і щиро сподівався навести лад у країні. З перших днів перебування у Мексиці Максиміліану довелося зіткнутися з труднощами. Хуарес розпочав війну проти імператора. У 1867 р. французи були змушені залишити Мексику, але Максиміліан відмовився виїхати разом з ними. Незабаром він був схоплений та засуджений військово-польовим судом до страти.

МАКСИМІЛІАН I

З династії Габсбургів. Король Німеччини 1486-1519 рр. Імператор «Священної Римської імперії» в 1493-1519 рр. Роки життя (1459-1519). Максиміліан був останнім імператором, в якому зберігся величний образ лицаря своєї епохи. Він мав красиву зовнішність, міцну статуру, любив проводити час на полюванні. Його шанували за хоробрість, привітність, жвавість розуму. Маючи дивовижну пам'ять, він вивчив майже всі вживані тоді європейські мови. Він підтримував вчених і художників, не цурався і талановитих майстрів, і навіть сам умів кувати лити і свердлити. Але

володіючи настільки привабливими особистими якостями, Максиміліан як політик поступався своїм основним конкурентам – королям Французькому і Іспанському. Щоб протистояти їм, Максиміліану I не вистачало багатьох якостей. Перш за все – стриманості. Він був непослідовний, недовірливий і в той же час легковірний, постійно захоплювався новими ідеями і швидко падав духом у випадку невдач. Проте, період його правління став важливою сторінкою в історії становлення Габсбурзької монархії. Держава Габсбургів набула величезного впливу і значення в Європі, і жодна важлива справа більше не відбувалася без її участі. Початок європейської могутності Габсбургів поклав Нейський договір 1475 р., який був укладений батьком Максиміліана Фрідріхом III і герцогом Бургундським Карлом Сміливим. В одній із таємних статей угоди йшлося про шлюб Максиміліана з єдиною дочкою Карла – Марією, його спадкоємицею. У 1477 р. Карл загинув біля Нансі, й відразу ж над його державою нависла загроза. Французький король Людовик XI спробував заволодіти Бургундським спадком, зустрівши в Нідерландах запеклий опір своїм планам. Марія покликала нареченого на допомогу. Максиміліан не мав а ні грошей, а ні солдат, але не забарився на допомогу нареченій. Коли в липні ерцгерцог прибув у Кельн, Марія надіслала йому 100 тисяч гульденів. У серпні 1477 р. Марія та Максиміліан одружилися. Потім Максиміліан зажадав від Людовика XI повернути всі завойовані землі. Після дворічних переговорів у 1479 р. війна відновилася. Після раптової смерті Марії Бургундської на полюванні 1482 р., справи Максиміліана I стали ще гіршими. Фламандці не захотіли визнавати регентства Максиміліана I над маленьким сином Філіпом, й розпочали мирні переговори з французами, навіть не запитавши на те згоди Максиміліана I. Рішенням проблеми престолонаслідування стало підписання мирної угоди. За нею дворічна донька Максиміліана I, Маргарита, була заручена з дофіном Карлом, при цьому французький король отримував графство Артуа і Бургундія у якості приданого. Максиміліан I марно протестував проти цієї умови і йому довелося змиритися з утратою більшої частини володінь. У 1493 р. після смерті Фрідріха III Максиміліан I успадковував королівську владу в Німеччині. На той час влада імператора не давала ні військ, ні коштів. Все ж Максиміліан краще, ніж його батько умів

користуватися отриманими правами, й почав наводити лад у німецьких землях. У 1495 р. на рейхстазі в Вормсі було оголошено про загальний земський мир та створений єдиний імперський суд. У 1507 р. Максиміліану I вдалося зібрати війська для походу в Італію. Він планував відвоювати у французів герцогство Міланське і коронуватися в Римі. За згодою папи Юлія II Максиміліан I отримав титул імператора. На цьому й скінчилися його успіхи, так як венеціанці не пропустили його далі. Розгніваний Максиміліан повернувся до Німеччини. У 1508 р. він заключив союз з французьким і іспанським королями, домовившись про завоювання і розділі венеціанських володінь. У наступному році імператор захопив чимало міст у Венеціанській області і вже святкував перемогу, але як зазвичай у нього скінчилися кошти. Венеціанці перейшли в наступ й повернули завойовані Максиміліаном I землі. Усвідомивши своє безсилля, імператор повернувся до Німеччини.

МАКСИМІЛІАН II

З династії Габсбургів Король Німеччини в 1562-1575 рр. Король Угорщини в 1562-1572 рр. Король Чехії в 1562- 1575 рр. Імператор «Священної Римської Імперії» в 1564-1576 рр. Народився 31 липня 1527 р. Помер 12 жовтня. 1576 р. Максиміліан був людиною розумною, поблажливим і простим у спілкуванні; вільно володів шістьма мовами, вів розмови привітно, спритно і невимушено. За життя Фердинанда він вважався прихильником протестантизму і витримував нападки від католиків. Лютерани покладали на нього великі надії. Однак далі визнання віротерпимості по відношенню до протестантів Максиміліан II не пішов. За час його правління протестантизм досяг свого найвищого розквіту в межах спадкових володінь Габсбургів. Не лише окремі представники, а й цілі області та міста могли відкрито перебувати на позиціях протестантизму. Активно займався державними справами, вирізняючись з поміж інши хоробрістю, рішучістю. З роками його цікавість до справ зменшувалася. Наприкінці свого правління Максиміліан II майже перестав займатися справами і спостерігав за тим, що відбувається з байдужою приреченістю.

МАРІЯ ТЕРЕЗІЯ

Королева Угорщини та Чехії з династії Габсбургів, яка правила в 1740-1780 рр. Народилася 1717 р. Померла 29 листопада 1780 р. Батько Марії Терезії, імператор

Карл VI, не мав синів. Щоб забезпечити престол своїй доньці, в 1724 р. він оприлюднив Прагматичну санкцію, акт про престолонаслідування, який дозволяв успадкування влади по жіночій лінії. Всі наступні роки Карл домагався від європейських держав і від більшості членів імперії гарантій дотримання Прагматичної санкції. Після його смерті Марія Терезія, мала без проблем вступити у володіння всією великою Габсбурзькою державою. Одак вже у грудні 1740 р. пруські війська без оголошення війни захопили Сілезію. Надіслана проти Фрідріха II 30 тис. армія була розбита в квітні 1741 р. біля Молвице. Тим часом Карл Баварський заключив союз із Францією, Іспанією і Саксонією про розподіл Австрійських володінь. Всі ці країни гарантували Карлу VI за життя дотримуватися Прагматичної санкції, але негайно забули про обіцянки. Англійський король, наляканий погрозами Франції і Пруссії, оголосив про нейтралітет. У 1740 р. ерцгерцогині було 23 роки. Вона вступила на престол, прийнявши головні зі своїх титулів – королева Угорщини і Чехії, і відразу ж повинна була розпочати боротьбу проти всієї Європи. У неї не було ні грошей, ні війська, ні помічників. Однак Марія Терезія була далеко незвичайною жінкою: вона мала розум, живу уяву, здатність до невтомної діяльності і непохитну твердість духу. «Я бідна королева, – говорила вона, – але у мене серце короля». В молодості вона була дуже красива і вважалася однією з перших красунь свого часу. Крім того, вона була працьовита і кожен день вставала о 5-6 годині ранку. Вона була активна, а її мова жива і швидка. Своім порятунком Марія Терезія цілком була зобов'язана власній вдачі. В Угорщині на Пресбургському сеймі, вона звернулася до депутатів зі зворушливою промовою і просила їх про допомогу. Вигляд юної королеви з немовлям-спадкоємцем на руках вразив серця угорців: вони погодилися надати військо. Разом з добровольцями, було виставлено до сто тис. чоловік, і саме ця армія врятувала Габсбурзьку монархію. Карл Баварський замість того, щоб йти на Відень, зайняв Прагу, коронувався за чеського короля і незабаром після цього був обраний імператором під ім'ям Карла VII. Але доволі швидко Угорське військо звільнило Австрію, потім рушила до Баварії і в січні 1742 р. зайняло Мюнхен. Підбадьорений успіхами англійський король вступив у війну на боці Австрії. У червні в Берліні був підписаний мирний трактат, за яким

пруський король отримав Сілезію. Марія Терезія виступила проти баварців і саксонців. У вересні саксонці заключили мир. Французи зайняли Прагу, але зазнали поразки і в грудні відступили. У 1744 р. Фрідріх II порушив мир. На чолі 100-тис. війська він вторгся до Чехію і зайняв Прагу. У січні 1745 р. Карл VII раптово помер. Марія Терезія підписала мир з його сином, віддавши Баварію. Потім австрійське військо рушило до Сілезії де Фрідріх отримав перемогу над ним. У грудні в Дрездені був підписаний мир, який підтвердив умови Берлінської угоди. Сілезія залишилася Пруссії. Згодом чоловік Марії Терезії герцог Франц Стефан, був обраний імператором «Священної Римської імперії» Францом I. Мир з Фрідріхом дозволив Марії Терезії направити австрійську армію до Італії. В 1746 р. австрійці і сардинці отримали перемогу над французами під П'яченца. Ця перемога принесла більше вигоди сардинському королю, ніж Марії Терезії. В 1747 р. російська імператриця Єлизавета відправила на допомогу Австрії 40 тисячний корпус, що змусило Францію прийняти умови у підписати мир з Марією Терезією. В жовтні 1748 р. був підписаний Ахенський договір, за умовами якого Австрія втратила Парму, П'яченцу і Гуасталлу. Все ж незважаючи на територіальні втрати, Марія Терезія мала повне право вважати результати війни успішними, адже їй вдалося зберегти спадкові володіння Габсбургів. Війна 1740–1748 рр. була для Австрії серйозним випробуванням і вказала на недоліки державної системи. Від самого початку виявилось, що Австрія не має сильного війська. Від середини XVI ст. армія формувалася шляхом вербування, але добровольців було мало, тому доводилося брати на службу жебраків, бродяг, бувших злодіїв після звільнення із в'язниці. Офіцерів бтеж не вистачало. В 1748 р. була проведена військова реформа – запроваджена система рекрутування. Країна була розділена на 37 округів, кожен з яких формував свій полк. Призову підлягали селяни, які не мали власності, чорнороби, поденники, дрібні міщани та дворянська челядь. Для утримання війська на 50% був збільшений поземельний податок. Для підготовки офіцерів у 1749 р. була відкрита школа Терезіанум і Лицарська академія, а також Інженерна й Артилерійська академії. Марія Терезія поступово позбулася старих міністрів і відкрила доступ до вищих посад новому поколінню державних діячів. Вона краще

ніж Карл VI розбиралася в людях, тому її призначення були вдалими. Спочатку канцлером був призначений граф Венцел, а згодом князь Кауніц, який у продовж сорока років очолював австрійський кабінет і мав вирішальний вплив на зовнішню і внутрішню політику Австрії. Перш за все Кауніц подбав про здійснення фінансової та податкової реформ. Був запроваджений загальний прибутковий податок, що означив обмеження привілеїв дворянства і духовенства, податок на спадок і подушний податок, розмір якого визначався відповідно до майна. Також до оббігу був введений новий золотий австрійський талер, який став на багато років самою ходовою і популярною в Німеччині монетою. Марія Терезія намагалася захищати промисловість. Так як австрійці не мали великих капіталів, державі доводилося брати на себе організацію фабрик і наймати фахівців із-за кордону. Імператор Франц заснував власним коштом кілька мануфактур, намагаючись власним прикладом зацікавити дворянство. Першими відреагували чехи. Від цього часу в промисловому відношенні Чехія стала обганяти Австрію. Так як цехова організація стримувала розвиток промисловості, її необхідно було ліквідувати. Від 1755 р. було заборонено створення нових цехів. Будучи добре освіченою, Марія Терезія піклувалася і про розвиток науки. В ході університетської реформи 1749 р. єзуїти були усунені від керівництва навчальними закладами. У навчальні плани було включено багато нових предметів, в тому числі звичаєве та державне право, історія, історія літератури. Для того щоб запровадити всі заплановані реформи, Марії Терезії та Кауніцу довелося здійснити реорганізацію державного апарату, впорядкувати облік і контроль. Було проведено перший в історії Австрії загальний перепис земельних володінь і населення. Створено цілий ряд нових центральних установ: Придворна державна канцелярія (міністерство закордонних справ), Директорій (вищий адміністративний фінансовий орган), Вищий орган правосуддя (йому були передані справи юстиції) та інші. Для координації цих органів була заснована Державна рада. Серйозні зміни відбулися і в зовнішній політиці. Оскільки Кауніц був переконаний, що головним ворогом Австрії відтепер і в подальшому є Пруссія, а не Франція, з якою Габсбурги ворогували майже 300 років, він змінив зовнішньополітичні орієнтири. Прибувши до Парижу, Кауніц переконав маркізу де Помпадур і Людовика XV у вигоді союзу

між Францією та Австрією. Остаточна переорієнтація австрійської політики відбулася після 1756 р., коли Англія, почавши в Америці війну з Францією, створила в Європі оборонний союз з Пруссією, а Франція і Австрія у відповідь підписали військовий союз (Версальський договір). Підтвердженням став шлюб дофіна Людовика з донькою Марії Терезії Марією Антуанеттою. В серпні 1756 р. розпочалася Семирічна війна. Фрідріх II напав на Саксонію, яка не бажала приєднуватися до жодної з ворогуючих сторін. Австрійська армія у союзі з саксонцями на початку жовтня 1756 р. намагалась протистояти Фрідріху (битва біля Лобозіце). Але сили були нерівними, і тому саксонська армія капітулювала. У результаті вся Саксонія до кінця 1756 р. перейшла під владу прусів. У грудні 1756 р. до австро-французького союзу приєдналася Росія, а в березні 1757 р. – Швеція. Значно більше отримала Марія Терезія, коли в 1772 р. Австрія взяла участь у першому розділі Польщі. Тоді до Австрії відійшла частина Галичини зі Львовом. Після Семирічної війни реформи в Австрії продовжувалися. В 1763 р. були засновані міністерство фінансів і рахункова палата. З 1771 р. по 1778 р. було видано ряд указів, що мали на меті пом'якшити кріпосницькі порядки. Зокрема, поміщики втратили право суду над своїми селянами. Були визначені розміри селянських наділів, панщина обмежувалася 3 дні на тиждень. У 1773 р. був ліквідований Орден єзуїтів. До цих пір в руках єзуїтів перебувала більшість шкіл. Тепер вони переходили під владу держави. В 1774 р. була розпочата освітня реформа, яка передбачала заснування початкових шкіл (1-2 роки навчання), а у всіх містах відкривалися середні школи з 5-річним терміном навчання. Відкривалися спеціалізовані училища й школи, серед яких були Гірська і Торгова академії. Навчання відбувалося державним коштом. У 1775 р. імператриця скасувала внутрішні митниці і кордони. Вся країна, включаючи Угорщину і Тіроль, об'єдналася в єдиний митний регіон. Був запроваджений новий митний тариф, що мав на меті заохотити національну промисловість. Політика імператриці в питаннях релігії виявилася менш послідовною. Єретики всіх сповідань вселяли їй відразу, тому за час її правління протестанти піддавалися різним утискам. Релігійний гніт став особливо помітний в останні роки правління Марії Терезії, коли, після смерті імператора Франца,

побожність імператриці набула особливого характеру. За роки спільного життя з Францом I Марія Терезія народила 16 дітей: 5 синів і 11 доньок. Смерть коханого чоловіка була для неї страшним ударом. Останні 15 років життя вона не знімала траур і стригла собі волосся як черниця; всі її речі, шпалери в кімнатах і екіпажі були чорного кольору. Вона більше не жила на першому поверсі Віденського палацу і переселилася на третій, де всі стіни були оббиті чорним оксамитом. Імператриця присвячувала молитві до п'яти годин щодня, причому її набожність посилювалася з кожним роком. Коли роки та огрядність не дозволили Марії Терезії виходити з кімнати, під її покоями влаштували церкву, і вона могла стежити за службою через особливе віконце, не встаючи з крісла. Марія Терезія заздалегідь наказала приготувати для себе погрибальне місце поряд із захороненням Франца I і зробити напис, де не вистачало лише дати смерті. Декілька разів імператрицю опускали в кріслі на мотузках у підземелля, де покоївся її чоловік. В останній раз, коли хотіли підняти її, мотузки лопнули. «Він хоче утримати мене! – Вигукнула імператриця. – О, я скоро прийду сюди». І справді, через кілька днів вона захворіла і померла. Всі сучасники з похвалою відгукувалися про її велич, про її манери і красу. В кращі роки свого життя Марія Терезія була дійсно видатною імператрицею. Час її правління можна вважати «Золотим століттям» австрійської історії. Найкращим свідченням можуть бути слова прусського короля. Дізнавшись про смерть імператриці, Фрідріх II писав Аламберу: «Звістка про її смерті викликала у мене щирі сльози. Вона робила честь своїй статі і короні. Я воював з нею, але ніколи не був її ворогом».

МАТВІЙ

З династії Габсбургів. Король Угорщини в 1608-1618 рр. Король Чехії 1611 - 1617 рр. Король Німеччини, Імператор «Священної Римської імперії». Народився 24 лютого 1557 р. Помер 20 березня 1619 р. Матвій, молодший син імператора Максиміліана II, не був першочерговим претендентом на престол. Єдине, на що він міг розраховувати – це кар'єра священника. Але він не бажав йти цим шляхом і шукав можливості стати володарем. У 1579-1581 рр. він був намісником в іспанських Нідерландах, але нічим особливим себе не проявив. Від 1582 р. по 1593 р. Матвій жив у Лінці і намагався отримати то польську корону, то регентство над

Фердинандом Штирійським. У 1595 р. Матвія було проголошено намісником Австрії замість старшого брата Ернста. Незабаром він зблизився з єпископальним адміністратором Мельхіором Клезіолем, який зміг знайти підхід, щоб контролювати Матвія. Старший брат Матвія імператор Рудольф II був людиною з великими дивацтвами. Він настільки нехтував державними справами, що довів державу Габсбургів майже до повного розвалу. Нарешті, в 1606 р. Габсбурги на сімейній раді у Відні оголосили Рудольфа божевільним і передали Матвію владу в Австрії, Угорщині та Моравії. У цих землях протестанти, обурені жорстокими гоніннями Рудольфа, могли у будь-який час виступити проти Габсбургів. Щоб зберегти спокій у цих землях Матвій визнав свободу віросповідання за угорськими дворянами і містами, а у 1610 р. видав указ про свободу віросповідання австрійців. Королем Чехії Матвій став у 1611 р. після того, як тамтешній сейм позбавив корони Рудольфа II. Після смерті Рудольфа II 1612 р. Матвій був обраний імператором «Священної Римської імперії» Католики сподівалися, що новий імператор буде більш активно захищати інтереси, однак їх чекало розчарування. Матвій виявився таким же безвольним і нікчемним правителем, як і його брат. У віці 55 років він одружився з кузиною Анною Тірольською. Матвія охопили непереборні лінощі. За нього все вирішував Клезль, призначений директором Таємної ради і кардиналом. Завершення правління Матвія відзначилося важливою подією – національним повстанням в Чехії, яке стало прологом Тридцятилітньої війни. Усе почалося з того, що в грудні 1617 р. архієпископ Празький наказав зруйнувати протестантський храм в Клостерграбі. Чеські протестанти з'їхалися до Праги і після дебатів вирішили, що таке беззаконня не може залишитися безкарним. 23 травня 1618 р. декілька сот вельмож вирушили до замку Градчани, де відбувалася нарада десяти губернаторів, які керували Чехією за відсутності Матвія, схопили двох з них, і викинули у вікно. Очевидно, що після цих подій повинна була початися війна. Однак ні імператор, ні його міністр не бажали її. Клезль зробив спробу вирішити конфлікт мирним шляхом. Спадкоємець імператора ерцгерцог Фердинанд, відомий своєю релігійною нетерпимістю, в липні 1618 р. взяв кардинала під варту і ув'язнив у замку Амбрас. Позбувшись свого багаторічного радника, імператор розгубився і передав всі важелі

влади Фердинанду, а сам міг тільки безсило спостерігати, як події тягнуть Європу до релігійної війни.

РУДОЛЬФ I

Король Німеччини, імператор «Священної Римської імперії» з династії Габсбургів, що правив у 1273-1291 рр. Народився 1 травня 1218 р. Помер 15 липня 1291 р. Рудольф належав до роду Габсбургів, який був відомий в німецькій історії від середини X століття. Один з його предків, Вернер, єпископ Страсбурзький, побудував на Вюцельській горі замок Габсбург (буквально: «замок охорони майна»), від якого й пішло їх родове прізвище. У вересні 1273 р. на зборах курфюрстів у Франкфурті його було обрано імператором. Рудольф у цей час воював з Базельським єпископом. Отримавши звістку про свою перемогу, Рудольф відправився у Франкфурт, де знаходилися курфюрсти, звідки поїхав в Майнц, а потім до Ахена. Наприкінці жовтня 1273 р. вони з дружиною були короновані. Новий король був відомий своєю хоробрістю і розсудливістю, а його зовнішність, високий зріст, горда хода і привітне обходження робили його ще більш популярним. У політиці він більше слідував територіальним інтересам, ніж імперським амбіціям. Про це говорить, перш за все, той факт, що за довгі роки свого правління він так і не знайшов часу з'їздити на коронацію до Риму. Відомо також його висловлювання про Італію, схожою, за його словами, на печеру лева, біля якої видно безліч слідів входивших до неї, але не видно жодного сліду тих, хто зміг з неї вийти. Тому він без жодних вагань підписав конкордат з папою Григорієм X, в якому визнав його правителем Римської області та інших володінь римської кафедри. Рудольф I визнав Папу сеньйором всіх спірних земель в Тоскані і Романьї та відмовився від будь-яких претензій на Сицилію. Таким чином, Римська курія отримала від Рудольфа I (причому без жодних зусиль) все те, чого так безуспішно домагалася від попередніх імператорів. На першому імперському з'їзді в Нюрнберзі в листопаді 1274 р. було прийняте рішення, що до німецького короля повинні повернутися всі землі, які належали Фрідріху II, а також всі імперські лени, що стали вакантними або були самовільно кимось захоплені. Постанова була направлена, перш за все, проти чеського короля Оттокара, який в роки міжцарів'я заволодів Австрією, Штирією,

Крайною та Каринтією. Рудольфу вдалося отримати перемогу лише у 1278 р. Значення перемоги на Мархекському полі полягало в тому, що було закладено основу майбутньої могутності Габсбурзької династії. Також ця перемога на кілька століть визначила долю всієї Німеччини. Рудольф I вирушив до Моравії і оголосив, що залишає її під своїм управлінням як заставу сплати до виплати військових витрат Оттокаром, але поверне синові Оттоакра Венцелю, як тільки той досягне повноліття. У 1283 р. король передав країну Венцелю за умови, що Моравське маркграфство буде відокремленою від Богемії державою, хоч і знаходитиметься під владою короля Чехії. В результаті цих заходів Чехія була послаблена і більш не загрожувала Німеччині. Усі відібрані у Оттокара землі, крім Каринтії, Рудольф I зберіг за собою, призначивши на них імперським намісником свого сина Альберта. В 1283 р. Австрія, Штирія і Крайна були оголошені спадковими володіннями Габсбургів. Досягнувши своєї мети в Австрії, Рудольф зайнявся впорядкуванням справ в німецькій державі. Перш за все, став дбати про припинення міжусобиць і розбоїв. За роки безвладдя в Німеччині склався цілий прошарок лицарів, які займалися здирством. Вони будували свої замки на скелях або в інших важкодоступних місцинах і звідси здійснювали свої напади на селян та купців. Рудольф розпочав проти них війну, намагаючись припинити міжусобиці в німецьких землях. На Ерфуртському з'їзді 1288 р. було прийняте рішення про поділ Німеччини на округи. У кожному окрузі найвпливовіший князь призначався командувачем військами, що були створені для відновлення спокою.

РУДОЛЬФ II

З династії Габсбургів. Король Угорщини в 1572-1608 рр. Король Чехії в 1575-1611 рр. Король Німеччини в 1575-1612 рр. Імператор «Священної Римської імперії». Народився 17 липня 1552 р. Помер 20 січня 1612 р. У 1563 р. батько відправив Рудольфа разом з молодшим братом в Іспанію для отримання католицького виховання. Роки перебування при дворі Філіпа II наклали відбиток на манери і зовнішність майбутнього імператора. В подальшому Рудольфу постійно ставили в провину його зарозумілість, грубість, звичку мовчати і не любили за суворе дотримання етикету. Але імператор мав аналітичний розум, був людиною

далекоглядною і розважливою, володів сильною волею та інтуїцією, будучи при цьому боязким і схильним до депресії. Історія правління Рудольфа II – це історія його хвороб. У 1578-1581 рр. імператор переніс важку фізичну і душевну недугу, після чого став замкнутим відлюдником, а в 1583 р. остаточно переселився з Відня до Праги. З роками у нього розвинулася фобія переслідування – панічний страх, що його можуть отруїти. Меланхолія часом змінювалася агресивними нападами, коли імператор схоплювався з місця і почина ламати меблі, статуї, рвати картини і бити вази. До кінця життя він так і не одружився, але мав тривалий зв'язок із донькою свого аптекаря Джакопо де ла Страда Марією, яка народила йому шістьох дітей. Найбільш відомий з них, улюбленець імператора дон Джуліо, був психічно хворим, скоїв жорстоке вбивство і помер в ув'язненні. Здатність Рудольфа II до управління слабшала з кожним роком. В решті решт справи стали вселяли йому глибоку відразу, і він займався ними хіба що з ненависті. Зате він старанно і наполегливо дбав про своїх тварин: лева, леопарда і орлів, яких приручив і постійно водив за собою. В Градчанському палаці, де він мешкав, Рудольф майже весь час займався алхімією, астрологією і магією. Різноманітні чаклуни і маги жили в Празі, навчаючи Рудольфа II своєї «мудрості». В продовж місяців ніхто, крім улюбленців, не наближався до Рудольфа, тому в імперії не було достименно відомо, чи живий імператор. Занепад у справах привів на початку XVII ст. до тяжких наслідків і ледь не закінчилася розпадом держави Габсбургів. В Угорщині, в якій Рудольф II за все своє життя не побував жодного разу, його правління викликало загальне невдоволення. В 1604 р. імператор відновив антипротестанські закони. Відповіддю зі сторони угорці стало повстання, що загрожувало перекинутися з Угорщини до Австрії (так як тут теж було багато протестантів). Оскільки сам Рудольф II з повною байдужістю ставився до цієї проблеми, в 1606 р. Габсбурги на сімейній нараді оголосили Рудольфа душевнохворим і постановили передати правління Австрією та Угорщиною братові Рудольфа, Матвію. Той поспіхом визнав за угорськими дворянами і містами свободу віросповідання. Спочатку імператор розгнівався і вперто не хотів визнавати рішення родини. Тоді Матвій зібрав війська і вирушив на Прагу. У Рудольфа II не було можливостей протистояти братові. В 1608 р. він передав Матвію Угорщину,

Австрію, Моравію, а в чеських землях оголосив брата своїм спадкоємцем. Одак і в залишеному королівстві Рудольф II не мав спокою. В 1609 р. чеські протестанти, що мали переважну більшість на сеймі, прийняли акт, який визначав політичні та релігійні права нації. Рудольф відмовився підтвердити цей документ. Тоді Чеський сейм ухвалив зібрати народне ополчення і передати владу тимчасовому уряду, який складався з 30 директорів. Імператор був змушений поступитися і підписати документ, що отримав назву «Королівський рескрипт». Віднині протестантам надавалася така ж свобода віросповідання, як і католикам. Рудольф дозволив будувати нові церкви, відкривати навчальні заклади, мати власну консисторію. Але, пішовши на поступки, імператор не втрачав надії силою придушити інакомислення. З відома Рудольфа II ерцгерцог Штирійський, Леопольд вторгся в 1611 р в Чехію, захопив Малу Прагу і влаштував криваву різанину. Чеський сейм знову передав владу 30 директорам. Після відступу Леопольда пражани оточили імператорський палац і стали стерегти Рудольфа, як бранця. Весною 1611 р. Рудольф II був змушений зректися чеської корони і передати її Матвію.

ФЕРДИНАНД

З династії Габсбургів. Король Угорщини 1830-1848 рр. Імператор Австрії та король Чехії в 1835-1848 рр. Народився 19 квітня 1793 р. Помер 29 червня 1875 р. З тридцяти п'яти років Фердинанд страждав нападами епілепсії, які дедалі частіші, згубно відображувалися на його розумових здібностях; його пам'яті, яка і без того була слабка. Величезний вплив на імперську політику в ці роки мав головний міністр князь Меттерніх. Втім, у імператора бували періоди просвітління, коли він здавався цілком нормальною людиною. У такі моменти він проявляв жвавий інтерес до своєї колекції монет, до ботаніки, акварелі, техніки. Справжнім його захопленням була залізниця. Однак з роками, Фердинанд все частіше впадав у глибоку депресію. Найближче оточення довго приховувало недуги імператора, що дозволяло ухилятися від регентства. Але з початком революції 1848 р. така ситуація більше не могла тривати. Під тиском, після початку революції, у грудні 1848 р. Фердинанд зрікся престолу.

ФЕРДИНАНД I

З династії Габсбургів. Король Чехії та Угорщини в 1526-1502 рр. Король Німеччини 1531-1562 рр. Імператор «Священної Римської імперії» в 1556-1564 рр. Народився 10 березня 1503 р. Помер 25 липня 1564 р. Фердинанд, який народився трьома роками пізніше свого брата Карла V, розумово розвивався набагато швидше. Однак йому доводилося постійно поступатися Карлу, як старшому брату. Така конкуренція призвела до укладення між ними угоди, щодо розділу батьківської спадщини. За Вормський договір 1521 р. Карл поступився братові австрійськими володіннями Габсбургів. Частина спадщини, що дісталася Фердинанду, була доволі значною, але його не задовольняла. Карл доручив своєму брату охороняти східні кордони імперії. Фердинанд спочатку був незадоволений такою роллю, але скоро переконався, що з цього можна мати зиск. Після загибелі в 1526 р., біля Мохача чеського та угорського короля Людовика, Фердинанд претендував на його володіння, так як був одружений із сестрою короля Анною. Спочатку кандидатура Фердинанда викликала несприйняття з боку місцевої знаті, але підкупивши багатьох вельмож, у вересні 1526 р. він був обраний королем Чехії. В Угорщині склалася непроста ситуація. Частина угорських магнатів на сеймі обрала королем Угорщини Фердинанд. Одночасно скликаний сейм у Токаї обрав королем угорського магната Яноша Заполіяні. Під його контролем опинилася Східна Угорщина (Словаччина). Зовнішність Фердинанда I не була особливо привабливою. Він був невеликого зросту, худий і блідий. Його довга шия витягувалася вперед; ніс був з горбом, а нижня губа дуже товста, як у всіх Габсбургів. Однак він вирізнявся жвавстю характеру і своєю юнацькою безстрашністю, будучи запальним й одночасно доброзичливим. Будучи католиком, він ніколи не мав ненависті до протестантів і навіть своїм австрійським підданим не заважав сповідувати протестантизм. Як правитель, Фердинанд I був доволі діяльним. Зазвичай він вставав до світанку і більшу частину дня присвячував роботі. На початку правління Фердинанд I посилив свою владу у своїх нових володіннях та створив справжню монархію. Його розсудливість, енергія і стійкість забезпечили бажані результати. Він заклав міцний фундамент могутньої австрійської династії. І Чехія, і Угорщина ревно оберігали свою автономію, завжди були готові відмовитися від покори королю, якого самі ж і

обрали. Щоб утримати ці землі під контролем, Фердинанду потрібно було багато терпіння та спритності. Він вдало подолав труднощі, які його спіткали. У 1529 р. султан Сулейман вторгся до Австрії, взяв в облогу Відень, однак із-за наближення зими був змушений відступити. Фердинанд I, рятуючись від османів у Лінці, чекав допомогу від імператорських військ, допомоги від Карла V, але так і не дочекався. А коли в 1532 р., коли релігійні чвари в Німеччині були подолані, Карл V вступив до Австрії на чолі величезного війська. У результаті, Сулейман, дізнавшись про це, не наважився повторити вторгнення на австрійські землі.

ФЕРДИНАНД II

З династії Габсбургів. Король Чехії в 1617-1627 рр. Король Угорщини в 1618-1625 рр. Король Німеччини в 1619-1636 рр. Імператор «Священної Римської імперії» в 1619-1637 рр. Народився 9 липня 1578 р. Помер 15 лютого 1637 р. З 1590 р. він навчався в Інгольштадтському університеті, де викладали єзуїти, де майбутньому імператору були нав'язані найсуворіші правила віри. З ранніх років і до самої смерті Фердинанд II вважав себе захисником католицької віри. У 1595 р. він повернувся в Грац, а наступного року був оголошений повнолітнім й почав правити у Середньоавстрійському герцогстві (до нього входили Штирія, Каринтія та Країна). Однією із рис характеру Фердинанда II була фанатична відданість католицькій церкві. Тільки що отримавши владу, молодий герцог почав переслідувати протестантів. Всім, хто не бажав перейти в католицизм, Фердинанд II наказав залишити країну. Через кілька років в австрійських володіннях, де раніше 50% населення сповідували лютеранство та кальвінізм, не залишилося жодної протестантської церкви. Згодом Фердинанд II Габсбург отримав можливість розширити свою владу. Старші двоюрідні брати Фердинанда, Рудольф і Матвій не мали синів, і тому, від початку XVII ст. вони розглядали Фердинанда II, як потенційного наступника імператорського престолу. В 1617 р. Фердинанд II був обраний королем Чехії, а в наступному – вступив на угорський престол. Майже відразу розпочалися складні переговори з кюрфюрстами про обрання Фердинанда імператором «Священної Римської імперії». В травні 1618 р. спалахнуло національне повстання в Празі, що стало початком руйнівної Тридцятилітньої війни.

Дізнавшись про празькі події, Фердинанд II став рішуче діяти. Він наказав заарештувати головного радника Матвія кардинала Клезіоля, який пропонував піти на поступки чехам. Після цього старий і слабкий Матвій нічим вже не заважав Фердинанду II і беззаперечно підписував всі укази. Повстання в Чехії підтримали протестанти в самій Австрії. Чехи під проводом графа Турна рушили на Відень й в червні 1619 р. захопили передмістя. Одночасно австрійські повстанці захопили імператорський палац й зажадали від Фердинанда II проголосити релігійну свободу. У серпні 1619 р., після смерті Матвія, Фердинанд був обраний імператором. Чехи відкрито відрікалися від Габсбургів, позбавили Фердинанда титулу короля Чехії і віддали корону курфюрстові Фрідріху V. Угорці були готові наслідувати їх приклад. Протестанти вважали імператора своїм ворогом. Всюди йшли приготування до війни. Спочатку католики мали значну перевагу над своїми противниками. Тіллі, який командував баварською армією, без зусиль зупинив обурення у Верхній і Нижній Австрії, вступив в Чехію і швидко відтіснив повстанців до Праги. Чехи зібралися біля Білої Гори, а вже 8 листопада 1618 р. Тіллі атакував їх позиції, здобувши перемогу. Чеське повстання було придушене. Прага відчинила ворота імператорській армії. Моравія та Сілезія теж підкорилися Фердинанду II. «Королівський рескрипт» й інші акти, що давали чехам національну і релігійну свободу, були скасовані, а права сейму обмежені настільки, що Чехія опинилася в становищі австрійської провінції. Одак для того щоб зовсім викоринити дух свободи в королівстві одних законів було недостатньо. Проти повстанців були проведені суворі репресії: 24 вельмож були страчено, безліч дворян і простих громадян були покарані батогами, ув'язнені або вигнані за межі країни. Потім почалася конфіскація маєтків, яка отримала грандіозного розмаху. Три чверті всіх земель були відібрані у національного дворянства, віддані монастирям та німецьким колоністам-католикам. Оскільки дворянство споконвіку було основою національного руху, ця акція частково надломилася волелюбний дух чехів. Всі чеські книги «підозрілого» змісту були знищені. Кожному, хто не бажав відректися від протестантизму, було наказано залишити країну. Близько 40 тисяч родин тоді вирушили у вигнання. Оскільки курфюрст Пфальцький Фрідріх V не хотів відмовлятися від чеської корони, тому у

1623 р. баварці захопили Пфальц. На боці протестантів у війну вступив датський король Крістіан IV, який отримав від Англії значні субсидії на створення війська. Зрозумівши, що протестанти нарощують свої сили, представники католицької Ліги стали вимагати допомоги від імператора Фердинанда II, який і сам розумів, що неможливо весь тягар війни покласти лише на баварську армію. Проблема була в тому, що імператор не мав коштів, щоб зібрати військо. В таких обставинах Фрідландський герцог Валленштейн зобов'язався організувати імператорові армію за власний кошт. У 1620 р. Валленштайн зібрав 50 тис. військо з усієї Європи. Задум Валленштейна полягав в тому, щоб військо існувало на самозабезпеченні, збираючи контрибуції з населення. Досить швидко Валленштайн зумів налагодити так справу, що імператорові майже нічого не вартувало утримувати армію. Правда, доводилося закривати очі на те, що всюди, де з'являлися солдати Валленштейна, відбувалися пограбування, вбивства й жорстоке катування мирних мешканців. Але оскільки його солдати займалися не лише мародерством, але й воювали і дійсно отримували перемоги. Фердинанд довгий час не звертав уваги на їх безчинство. У квітня 1626 р. Валленштейн завдав остаточної поразки протестантам на р. Ельба, після чого пішов на Угорщину, де примусив заколотників скласти зброю. Вся Північна Німеччина присягнула на вірність Фердинанду II. В 1629 р. імператор підписав з Крістіаном IV мирний договір. Датський король повернув собі назад свої володіння, але повинен був відмовитися від втручання у справи Німеччини. У березні 1629 р. того ж року імператор оприлюднив едикт реституції (відновлення), за яким протестанти повинні були повернути католикам всі землі, захоплені ними після Аугсбургського миру. Однак на шляху у Фердинанда II встав шведський король Густав Адольф. Влітку Тіллі захопив Магденбург і зруйнував. Загибло близько 20 тис. чоловік. Потім Тіллі вступив до Саксонії і зайняв Лейпциг. Обурені саксонці, які до цього дотримувалися нейтралітету, перейшли на бік Густава Адольфа. 17 вересня 1631 р. біля села Брейтенфельд відбулася битва, в ході якої Тіллі отримав поразку. Густав Адольф захопив Вюрцбург і Рейнський Пфальц, а у 1632 р. спрямував війська на Баварію. У квітні 1632 р. Тіллі був розбитий вдруге, й отримавши тяжке поранення – загинув. Однак, коли шведський король напав на табір Валленштейна поблизу Нюрнберга, то

зустрів потужний опір, тому був змушений відступити, несучи великі втрати. Валленштейн вступив до Саксонії. Під Люценєм шведські війська перемогли полки Валленштейна, але загибель Густава Адольфа у цьому бою, що звело нанівець успіх його армії. Протестантська коаліція розпалася. Шведи уникали рішучих дій і вже не здавалися такими небезпечними. Однак з'явилася інша загроза. На початок 30-х років XVII ст. влада Валленштейна стала настільки потужною, що почала вселяти побоювання самому імператору. В 1634 р. Фердинанд II наказав розправитися з Валленштейном. 25 лютого 1635 р. його він був підступно вбитий. Навесні 1635 р. між протестантами та імператором був укладений Празький мир. Умови договору передбачали збереження за протестантами земель, якими вони володіли на 1552 р. і право протягом 40 років користуватися володіннями, що вони отримали упродовж 1552 - 1555 рр. На цьому війна могла б скінчитися, якби не втручання Франції. В жовтні 1635 р. кардинал Рішельє переманив на свій бік герцога Бернарда Веймарського. За французьке золото той зібрав армію і розпочав військові дії проти армії Фердинанда II. Війна набирала потужних обертів. Фердинанд II так і не дожив до її завершення, померши у 1637 р.

ФЕРДИНАНД III

З династії Габсбургів. Король Угорщини в 1625 -1655 рр. Король Чехії 1627 - 1656 рр. Король Німеччини в 1636-1657 рр. Імператор «Священної Римської імперії». Народився 13 липня 1608 р. Помер 2 квітня 1657 р. Фердинанд успадковував владу в розпал Тридцятилітньої війни, коли католицька партія домоглася рішучої переваги над своїми ворогами і тільки допомога Франції врятувала протестантських князів від повної поразки. Новий імператор байдуже ставився до управління і нецікавився політичними планами свого батька. Він, правда, був щирим католиком, але абсолютно не мав того фанатизму, яким вирізнялися фанатичні католики. Фердинанд III не любив єзуїтів, він щиро співчував своїм підданам, які зазнавали під час війни жахливих втрат. Він був готовий надати протестантам релігійну свободу, але йому було важко змінити батьківську систему управління і звільнитися від впливу міністрів. З перших років правління Фердинанда III військові дії стали приймати для католиків все менш вдалий перебіг. Величезна

французька армія в 1637 р. вступила у війну на боці протестантів. Шведи, як і раніше займали Північну Німеччину; ватажок протестантів герцог Бернгард Веймарський здобував перемоги на Рейні. В лютому 1638 р. йому вдалося перемогти імперську армію біля Рейнфельден, в грудні заволодіти Брейзахом. Наступного року був взятий Аррас й Артуа. В 1642 р. шведи вторглися в Сілезію, розбили імперську армію, ввійшли до Моравії і загрожували Відню. Витративши на війну всі свої сили, Фердинанд III не знав, де набрати нову армію, тому почав шукати миру. Переговори, що розпочалися в 1643 р., відбувалися повільно. У 1648 р. шведи підійшли до Праги, і лише Вестфальський мир врятував місто від розорення. Умови мирної угоди були вкрай важкими для Габсбурзької імперії. Франція отримала Ельзас, Зундгау, стратегічні укріплення – фортеці: Брейзах і Филиппсбург. До Швеції відійшли Штетин, острів Рюген, Вісмар, єпископство Бремен і Верден. Протестанти залишали за собою всі землі, придбані до 1624 р. Влада імператора в Німеччині остаточно втратила значення: Вестфальський мир узаконив незалежність князів, давши їм право вести війни і укладати союзи, як між собою, так і з іноземними правителями.

ФЕРДИНАНД ІV

З династії Габсбургів. Король Чехії в 1646- 1654 рр. Король Угорщини в 1647 - 1654 рр. Король німецької нації в 1653-1654 рр. Народився 8 вересня 1633 р. Помер 12 липня 1654 р.

ФРАНЦ

З династії Габсбургів. Король Угорщини в 1792-1830 рр. Король Чехії в 1792-1835 рр. Король Німеччини, імператор «Священної Римської імперії» в 1792-1806 рр. Імператор Австрії в 1804 - 1835 рр. Народився 12 лютого 1768 р. Помер 2 березня 1835 р. У дитинстві Франц виховувався під наглядом батька у Флоренції, а з 1784 р. жив при віденському дворі, де його дядько, Йосип II, особисто навчав принца управлінню державою. Відомо, що імператор був невисокої думки про свого племінника, говорив, що у нього сухе серце, важкий розум і надмірно розвинений егоїзм. Після раптової смерті батька, Франц був обраний римським імператором. Його правління тривало понад сорок років і припало на одну з найбільш бурхливих епох в європейській історії. Проте, лише з великими труднощами історик може

знайти в ній сліди його особистої діяльності. За свідченням багатьох сучасників, імператор, в силу своєї обмеженості, не міг вести складні переговори або займатися законодавчою діяльністю. Вся ця робота лягала на плечі імперських міністрів. Франц займався канцелярською роботою, яку він виконував з великим задоволенням, щоденно читаючи і списуючи гори паперу. Він відрізнявся повільним, неповоротким розумом, бідною уявою, впертістю і безмежним педантизмом. При цьому він був людиною холоднокровною, добродушною і поблажливою, володів дивовижною пам'яттю, мав репутацію зразкового сім'янина. Франц був досить обізнаний у музиці. Імператор в Австрії користувався достатньою популярністю і народною любов'ю за свою люб'язність і ввічливість. У 1792 р. французи оголосили Габсбурзькій імперії війну. Ця війна, з невеликими перервами тривала понад двадцять років – половину часу правління Франца й вимагала великих витрат. Французька армія вторглася в Бельгію. В ході військових компаній 1794 р. і 1795 р., коли австрійці зазнавали здебільшого поразки, були втрачені вся Бельгія й лівий берег Рейну. В 1796 р. і 1797 р. імперська армія зазнала поразки в Італії від генерала Бонапарта. Лише навесні 1797 р. був підписаний Кампоформійський мир. За його умовами Франц мав поступитися Франції Бельгію і Ломбардію, а натомість отримав континентальні володіння Венеції. Цей договір не гарантував тривалого миру. В березні 1799 р. війна відновилася. Її початок став успішним для держав коаліції, особливо коли до Італії переправилася російська армія на чолі з Суворовим. Однак після повернення Наполеона з Єгипту ситуація змінилася. В червні 1800 р. австрійці зазнали поразки біля Маренго, а в 1801 р. були підписати Люневільський мир. Франц визнав Батавську і Швейцарську республіки. Тоскана була відібрана у австрійського ерцгерцога Фердинанда й включена до королівства Еритрії. У серпні 1804 р. на екстраординарному засіданні Франц прийняв титул австрійського імператора. Це було зроблено наперекір Наполеону, який перед цим проголосив себе імператором Франції. Для всіх стало очевидно, що назриває нова велика війна. В серпні 1805 р. утворилася третя антифранцузька коаліція, до якої увійшли Англія, Австрія, Росія, Швеція та Неаполітанське королівство. Ця кампанія для Австрії також була безуспішною, як і всі попередні. У жовтні 1805 р. австрійці капітулювали

в Ульмі. 13 листопада 1805 р. Наполеон вступив до Відня, після того, як Франц залишив місто, а 2 грудня російські та австрійські війська зазнали нищівної поразки під Аустерліцем. Австрії не залишалось іншого вибору, як підкоритися умовам переможця. Через два дні Франц зустрівся з Наполеоном і домовився про попередні умови перемир'я. 26 грудня було підписано Пресбурзький договір. Франц поступався австрійськими володіннями в Італії, Істрією і Далмацію і визнав Наполеона королем Італії. Фактично Австрія була витіснена з Італії та Німеччини. Це було вироком для «Священної римської імперії». У серпні 1806 р. Франц на відмовився від титулу римського імператора і звільнив всіх членів імперії від обов'язків, накладених на них імперської конституцією. Натомість Наполеон утворив в Німеччині Рейнський Союз під своїм головуванням. Австрія відступила, але не змирилася. Наступні роки пройшли в напруженому очікуванні зручного моменту для початку нової війни. Після поразки під Аустерліцем почалися реформи. Армія була значно збільшена і перетворена на французький манер. В грудні 1808 р. у Відні зважилися на війну з Наполеоном. Наполеон, який воював тоді в Іспанії, дізнався про ці приготування. Він повинен був змушений повернутися з Піренеїв в Париж. У квітні 1809 р. австрійська армія вторглася до Баварії, але, зазнавши кілька поразок, відступила. У травні Наполеон зайняв Відень, а в липні австрійці були розбиті в битві під Ваграмом. В жовтні 1809 р. віддав пост головного міністра князю Меттерніху, який після цього протягом сорока років мав величезний вплив на всю європейську політику. Незабаром після цього був підписаний Віденський мир. Австрія втратила частину своїх володінь з 3,5 мільйона підданих і повинна була сплатити контрибуцію в 85 млн франків. Вона перебувала у повній залежності від Наполеона, яка ще більше посилилася після того, як Наполеон розлучився з Жозефіною і в квітні 1810 р. одружився на старшій дочці Франца, Марії Луїзі. Сам Франц пізніше говорив, що, погодившись на цей шлюб, він «пожертвував тим, що було найдорожче його серцю, для того щоб запобігти непоправне лихо і придбати запоруку кращого майбутнього». Імператор дійсно отримав чималі вигоди від цього шлюбу. Наполеон, що спирався до цього в своїй політиці на свій союз з Олександром, почав поступово віддалятися від Росії і зближуватися з Австрією. У

російському поході 1812 р. брав участь австрійський корпус Шварцберга. Після поразки Наполеона в Росії Франц і Меттерніх не відразу приєдналися до Шостої коаліції, а деякий час вичікували, на чию сторону схилиться перемога. Тільки в червні 1813 р. Франц остаточно порвав відносини зі своїм зятем. З приєднанням австрійської армії до військ коаліції сили союзників зросли настільки, що Наполеон, незважаючи на свій талант полководця, не міг сподіватися на перемогу. Переможений в кількох битвах, він відступив до Франції і в квітні 1814 р. відрікся від престолу. Франція після безперервних воєн, що тривали чверть століття, була нарешті переможена, і роль Австрії в цій перемозі виявилася однією з найважливіших. Протягом всього часу саме Австрія була одним із найзатятіших і непримиренних ворогів Франції і понесла в цій війні величезні втрати. На Віденському конгресі в 1814-1815 рр. вона отримала відшкодування, відповідні її втрат: всі відібрані у неї Наполеоном володіння були приєднані назад, після чого Австрія придбала панівний вплив в Італії і Німеччині. Герцогства Моденське і Тосканське перейшли до представників австрійського імператорського дому. В якості винагороди за Бельгію Франц отримав Ломбардію, Венеціанську область і Далмацію. Були повернуті також Тіроль, Зальцбург, Галичина і Іллірія. Після 1815 р. імператор вів тихе розмірене життя в колі своєї родини. Він, як і раніше, завзято опирався будь-яким нововведенням.

ФРАНЦ ЙОСИФ

Імператор Австрії (з 1867 р. Австро-Угорщини) з династії Габсбургів, правив у 1848-1916 рр. Син ерцгерцога Франца Карла і Софії Баварської. Народився 18 серпня 1830 р. Помер 21 листопада 1916 р. Багатьма своїми якостями, втім, і самим престолом, Франц Йосип був зобов'язаний матері, баварській принцесі Софії. Ця розумна і надзвичайно енергійна жінка, «єдиний чоловік з імператорського роду», дала синові гарну, продуману освіту, мріючи звести його на імператорський престол. Юний герцог з дитинства виявляв неабиякі здібності, особливо до мов. Крім французької, англійської та латинської, він добре знав угорську і польську, чеську та італійську. Велика увага в його освіті приділялася військовим наукам, що наклало відбиток на його характер. Все життя Франц Йосиф зберігав любов до порядку,

дисципліни, уніформи, суворого дотримання субординації. А от музика, поезія, мистецтво відіграли в його житті незначну роль. В галузі державних і юридичних наук він не встиг отримати фундаментальних знань, так як навчання було перерване революцією. У грудні 1848 р. імператор Фердинанд змушений був зректися престолу на користь свого племінника. Тривале правління Франца Йосифа було наповнене багатьма потрясіннями. Він став біля керма величезної імперії, що наповнилася соціальними і національними протиріччями ще у доволі молодому віці. Перші три роки імператору доводилося зважати на конституцію, і лише після того, як в 1849 р. російські війська придушили революцію в Угорщині, позиції Габсбургів зміцнилися настільки, що в грудні 1851 р. Франц Йосиф скасував конституцію і відновив абсолютизм. Після смерті князя Альфреда Віндішгреца, який очолював ліберальний кабінет і відігравав важливу роль на початку правління Франца Йосифа, влада остаточно зосередилася в руках імператора. Головним своїм завданням він вважав у збереженні єдності Австрійської імперії, в створенні сильної централізованої держави, де були б стерті кордони між різними землями монархії. Саме тому, Франц Йосиф намагався запровадити по всій державі єдину адміністративну, судову і митну систему, уніфікувати фінанси, систему оподаткування і освіти. Однак, непереборні труднощі, врешті-решт, змусили імператора відмовитися від такої політики. Кримська війна стала першим серйозним випробуванням. Франц Йосиф виступив проти Росії. Розпочата в 1859 р. Італійська війна виявилася для імператора гірким прозрінням. У трьох битвах австрійська армія зазнала поразки від французьких та сардинських військ. У 1848 р. розпочалося повстання в Угорщині, що загрожувало остаточною розпадом Габсбурзької монархії. Для збереження єдності держави Габсбургам слід було піти на значні поступки національному і ліберальному рухові. В 1861 р. Франц Йосиф погодився на запровадження конституції в Австрії. У 1867 р. ліберальна конституція була надана угорцям. Вона гарантувала автономію і зрівняла їх у правах з австрійцями: впроваджувалося внутрішнє управління країною на національних засадах, яке дозволяло мати власну армію. У тому ж році Франц Йосиф коронувався в Будапешті, як король Угорщини. Слідом за цим була запроваджена повна автономія в Галичині

і частково в Чехії. У всій імперії був запроваджений суд присяжних і визнана незмінюваність суддів. Наступні роки довели, що політика реформ, незважаючи на їх поступовість, дає хороші результати. Із запровадженням загальної військової повинності посилилася армія, зміцніли фінанси. Будівництво численних залізниць сприяло промислового підйому. Великих успіхів було досягнуто в освіті. Зростали міста. У Відні з'явилися численні нові прекрасні будівлі. Відчуження з Пруссією, яке настало після 1866 р. було подолане в 1878 р., коли Австро-Угорщина отримала на Берлінському конгресі Боснію і Герцеговину. У ці й наступні роки Франц Йосиф закріпив за собою репутацію врівноваженого, тактовного, доброзичливого монарха. Він ніколи не нав'язував своєї волі, намагався бути чуйним і вмілим адміністратором. Справами управління імператор завжди займався сам. Він намагався охопити весь комплекс проблем і вникнути в кожну дрібницю, присвячуючи багато часу перегляду паперів. Улюбленою його резиденцією, упродовж усього життя, був Шенбрунн. Імператор прокидався дуже рано, о четвертій годині він був на ногах, одягався в генеральський мундир, випивав чашку кави і приступав до справ, якими займався до 10 години. Потім відбувалися аудієнції і наради з міністрами. Він ніколи не проводив колегіальних засідань Ради Міністрів, одак завжди спілкувався з кожним міністром окремо. О першій годині приходила черга сніданку, який сервірували прямо в кабінеті, щоб імператор не відволікався від справ. О третій годині у роботі наставала перерва. Після прогулянки Франц Йосиф виїжджав до Відня. О 6 годині він повертався в Шенбрунн, обідав у вузькому колі запрошених. О пів на дев'яту імператор йшов спати. Цей усталений розпорядок не порушувався протягом багатьох років. Особисте життя Франца Йосифа було не особливо щасливим. У нього ніколи не було друзів, а зі своєю дружиною, баварською принцесою Єлизаветою, він був близький лише в перші роки після одруження. Надалі Єлизавета майже не жила в Австрії, вважаючи за краще Угорщину чи інші країни. У 1898 р. вона загинула в Женеві від рук італійських анархістів. Старший син і спадкоємець імператора, ерцгерцог Рудольф, яскрава особистість, несподівано для всіх наклав на себе руки в 1889 р. Молодший брат Франца Йосифа, Максиміліан, став мексиканським імператором й був розстріляний

повстанцями в 1867 р. Другий брат імператора, Карл Людвіг, помер у 1896 р. Спадкоємцем престолу був оголошений його син Франц Фердинанд. Імператор ставився до племінника насторожено, не наближав до себе і не прагнув посвячувати в державні справи. Вбивство спадкоємця і його дружини, 28 серпня в Сараєво, стало останньою особистою трагедією, яку довелося пережити старому імператору. Як відомо, це вбивство стало приводом до початку першої світової війни. Франц Йосиф песимістично ставився до її результату. І дійсно, хід військових дій давав дуже мало підстав сподіватися на перемогу. Ще два роки імператор намагався тримати владу в своїх руках, але потім стан його здоров'я різко погіршився. У листопаді 1916 р. він помер через запалення легенів.

ФРІДРІХ III

З династії Габсбургів. Король Німецький 1440-1486 рр. Імператор «Священної Римської імперії» Народився 1415 р. Помер 19 серпня 1493 р. Після смерті свого батька Ернеста Залізного, Фрідріх успадковував Штирію, Каринтію і Крайну. Згодом йому була доручена опіка над Тиролем і Австрією, таким чином він поєднав у своїх руках управління всіма спадковими володіннями Габсбургів. Після смерті в 1439 р. його троюрідного брата, імператора Альберта II, курфюрсти обрали Фрідріха імператором. Але німецька корона мала тоді так мало значення, що Фрідріх три з половиною місяці не наважувався прийняти її. Нарешті дав свою згоду, але і після цього протягом двох років не міг приїхати в Ахен на власну коронацію. Новий король був не позбавлений чеснот і вважався людиною освіченою та чесною. Але він був абсолютно позбавлений будь-яких політичних ідей. «Він постійно розмірковував і ні на що не наважувався, – писав про нього один літописець, – він був непотрібним імператором». Навіть у власних володіннях влада Фрідріха була дуже слабкою, і всі спроби зміцнити її довгий час закінчувалися невдачею. У 1444 р. король хотів повернути собі області, які були відібрані в швейцарцями у Габсбургів. Фрідріх III запросив кілька тисяч найманців з Франції. Результатом походу було жорстоке спустошення Швабії і Ельзасу. В 1450 р. Фрідріх III був змушений укласти із швейцарцями мир, так і не повернувши втрачені землі. У 1452 р. у Римі відбулася коронація Фрідріха III. За його відсутності, у 1453 р., Австрія

була охоплена сильними хвилюваннями. Австрійці вимагали, щоб Фрідріх III надіслав до Відня герцога Владислава (сина імператора Альберта II), опікуном якого він був. Фрідріх був змушений погодитися і на деякий час втратив владу над Австрією. У 1457 р. Владислав раптово помер, тоді Фрідріх і його брат Альберт розділили між собою володіння Владислава. По всій країні бродили зграї розбійників, землеробство занепало настільки, що почався голод. Фрідріх III, зайнятий чварами зі своїми баронами, анітрохи не намагався залагодити ситуацію. Жителі Відня в серпні 1462 р. підняли повстання проти Фрідріха і запросили до себе на допомогу Альберта. Мешканці міста оточили імператора разом із двома сотнями лицарів у Віденському замку і до грудня тримали його в облозі. Лише після того, як він поступився вимогам повстанців і віддав нижню Австрію під управління Альберта – був відпущений. Але, неочікувано, у грудні 1463 р. Альберт раптово помирає. Здавалося ситуація склалася на користь Фрідріха III, однак і після об'єднання австрійських земель тут не відновився спокій. Протягом наступних десяти років Фрідріх воював то з одним своїм васалом, то з іншим. Імператор втрутився в суперечки між чехами й угорцями. У 1485 р. угорський король Матвій Корвін захопив Відень. Фрідріх III втік зі столиці і довго поневірявся по всій країні, їздив по монастирях і містах, живучи за рахунок тамтешніх мешканців і часто маючи для своїх переїздів лише пару волів. Тільки допомога імперських військ в 1487 р. дозволила йому укласти мир з угорцями. За умовами угоди вся Нижня Австрія з Віднем відходила Матею Корвіну. Лише після смерті Корвіна у 1490 р., Фрідріху вдалося повернути Відень. Мирна угода 1491 р. з королем Владиславом угорці відмовилися від усіх завойованих територій в Австрії.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Австро-Венгрия. - Электронний ресурс [<http://ah.milua.org/>]
2. Австро-Венгрия: интеграционные процессы и национальная специфика. Сб. статей. – М.,1997.
3. Александрова Т. А., А. М. Балебанов, Л. Д. Вознесенский, Н. Г. Георгиева, Г. П. и др. История европейских династий [http://www.exkurs.ru/history/Heraldry_history.htm]
4. Барт И. Незадачливая судьба кронпринца Рудольфа. – М., 1988.
5. Бервеньскій В. В столетні роковини вступлення на австрійській престолъ цесаря Іосифа ІІ (1780–1880). – Львів, 1880;
6. Берглар П. Меттерних. Кучер Европы – лекарь Революции. – Ростов н/Д, 1997.
7. Бенеш О. Искусство Северного Возрождения. – М., 1973.
8. Брион М. Жизнь Вены во времена Моцарта и Шуберта. – М, 2009.
9. Бурьяк А. Великолепная империя Габсбургов: замыслы, воплощения, итоги. [<http://oesterreich.narod.ru/Index.htm>]
10. Варварцев М.М. Габсбурги. Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій та ін.; Інститут історії України НАН України. – К.: Наукова думка, 2004. -Т. 2: Г - Д.
11. Венгры и Европа. Сборник эссе. – М., 2002.
12. Виноградов А. Закат дома Габсбургов // Родина.1 – 993. – № 8-9.
13. Войтович Л. Загадки австрійського вузла (1272-1278): Лев Данилович, Ласло ІV, Пшемисл ІІ Оттокар, Рудольф Габсбург і польські князі // Проблеми слов'янознавства. – Львів, 2012. Вип. 61. – С. 11-22.
14. Войтович Л. Князь Лев Данилович. – Львів, 2012.
15. Власова І.Г. Блеск и нищета одной династии. [http://samlib.ru/w/wlasowa_i_g/gabsburgi.shtml]
16. Воцелка К. История Австрии. – М, 2007.

17. Габсбурзька монархія. 1809–1918. Історія Австрійської імперії та Австро-Угорщини / А. Тейлор [пер. з англ. А. Портнов, С. Савченко]. – Львів, 2002.
18. Голубець М. Львів. Історія Львова від найдавніших часів. Львів, 1925.
19. Грин В. Безумные короли. Личная травма и судьба народов. – М., 1997.
20. Егер О. От Рудольфа до начала реформации (1273-1517) // Всемирная история. – Т. 2. Средние века. – СПб., 1997-1999.
21. Історія Австрії / Еріх Цольнер [пер. з нім. А. Онишко та ін.]. – Львів: Літопис, 2001.
22. Ивонин Ю.Е. Становление европейской системы государств: Англия и Габсбурги на рубеже двух эпох. Минск, 1989.
23. Исламов Т.М. Империя Габсбургов. Становление и развитие. XVI- XIX вв. // Новая и новейшая история, 2001.- № 2. – С.11-40.
24. Исламов Т.М. Австро-Венгрия в Первой мировой войне. Крах империи // Новая и новейшая история, 2001. - № 5.
25. История Сербии и Черногории. Босния и Герцеговина, Македония, Словения, Хорватия. – М., 2002.
26. История Словакии. – М., 2003.
27. История сербов. – М., 2009.
28. История южных и западных славян (под редакцией Матвеева Г.Ф. и Ненашевой З.С.) - В 2-х т. – Т.1.: Средние века и новое время. – М., 2008.
29. Кайзеры. Під ред. А. Шиндлинга, В. Цинглера. – Ростов н/Д., 1997.
30. Хрестоматия по истории южных и западных славян. В 3-х т. Т. 2. – Минск, 1988.
31. Контлер Л. История Венгрии. – М., 2002.
32. Краткая история Венгрии. С древнейших времён до наших дней". – М., "Наука", 1991.
33. Котова Е.В. Габсбурги. // Новая и новейшая история, 1991 – № 4.
34. Криль М. Слов'янські народи Австрійської монархії: освітні та наукові взаємини з українцями. 1772–1867. – Львів, 1999.

- 35.Лесны Иван. О недугах сильных мира сего (Властелины мира глазами невролога). [<http://www.lib.ru/PSIHO/lesny.txt>]
- 36.Рапп Ф. Священная Римская империя германской нации. – СПб., 2009.
- 37.Рыжов К.В. Все монархи мира. Западная Европа. [<http://www.bibliotekar.ru/encMonarhi/index.htm>]
- 38.Словарь изобразительного искусства / Рудольфовское искусство. [<http://slovari.yandex.ua/>]
- 39.Стыкалин А.С. Трианонский мирный договор и идеи возрождения Венгрии// Авторитарные режимы в Центральной и Восточной Европе. М., 1999.
- 40.Тайные знаки Вены. [<http://vilavi.ru/sud/121209/121209.shtml>]
- 41.Тананаева Л. Рудольфинцы: Пражский художественный центр на рубеже XVI—XVII вв. – М, 1995.
- 42.Терещенко Ю. І., Осташко Т. С. Український патріот з династії Габсбургів. К., 1999;
- 43.Франко І. Зібрання творів, т. 46, кн. 2. – К., 1985;
- 44.Франко І. Півстоліття: Нарис історії Австрії від р. 1840 до 1890 // «Народ», 1891, № 7, 9;
- 45.Фрейдзон В.И. История Хорватии. – СПб., 2001.
- 46.Фрейдзон В.И. Нация до национального государства. Историко-социологический очерк Центральной Европы XVIII - начала XX в. (монография). – Дубна, 1998.
- 47.Художественные центры Австро-Венгрии. – СПб., 2009.
- 48.Цвейг С. Вчерашний мир. – М., 1991.
- 49.Цвейг С. Мария Антуанетта. Портрет ординарного характера. – М., 1989.
- 50.Черников И. Гибель империи. – М., 2002.
- 51.Шад Марта. Габсбурги. – М., 2003.
- 52.Шарый А, Шимов Я. Корни и корона. Очерки об Австро-Венгрии: Судьба Империи. – Москва, 2010.
- 53.Шимов Я. Австро-Венгерская империя. М, 2003.

54. Шимов Я.В. Последний Австрийский император // Славяноведение. – 2008. – №1. – С.3-22.
55. Шимов Я. Перекресток. Центральная Европа на рубеже тысячелетий. – М., 2002.
56. Яровий В.І. Історія західних та південних слов'ян. Курс лекцій. – К., 2001.
57. Alexandra Rainer "Die Michaeler Gruft in Wien: Retten was zu retten ist". – Wien 2005.
58. Corti E. Elisabeth. "Die seltsame Frau". – Salzburg, 1940.
59. Dr. Ed. Freiherrn v. Sacken "Katechismus der Baustile, oder Lehre der architektonischen Stilarten von den aeltesten Zeiten bis auf die Gegenwart". – Leipzig, 1894.
60. Gonda J., Niederhauser E. Die Habsburger: Eineuropaischen Phanomen. – Budapest, 1978.
61. Die Habsburger: Ein biographisches Lexikon. – Wien, 1988;
62. Franzel E. Kronprinzen-Mythos und Mayerling-Legenden. Wien; Munchen, 1963.
63. Kann R.A. A History of the Habsburg empire. 1526–1918. Berkeley–Los Angeles–London, 1977;
64. Karen Farrington "Atlas der Weltreiche. Von 3000 vor Christus bis zum 20. Jahrhundert". – Wien, 2002.
65. Magenschab H. Joseph II. Revolutionar von Gottes Gnaden. – Graz-Wien, 1979.
66. Mark R.A. Galizien unter österreichischer Herrschaft: Verwaltung–Kirche–Bevölkerung. Marburg, 1994;
67. McGuigan D.G. Familie Habsburg (1273–1918). München–Wien, 1990;
68. Redlich J. Kaiser Franz Joseph von Osterteich. Eine Biographie. – Berlin, 1929.
69. Roman Sandgruber "Illustrierte Geschichte Oesterreichs: Epochen. Menschen. Leistungen". – Wien, 2000.
70. Snyder Timothy. The Red Prince. The Secret Lives of a Habsburg Archduke. New York: Basic Books, 2008.
71. Wandruszka A. Das Haus Habsburg: Die Geschichte einer europdischen Dynastie. Wien, 1989;

72. Wandruszka A. Das Haus Habsburg. Die Geschichte einer europäischen Dynastie.
– Stuttgart, 1956.
73. Wheatcroft Andrew. The Habsburgs. Embodying empire. – London. 1996.